

Vida Stare

STANOVANJSKA JAMA Z OTOKA PRI DOBRAVI

Ko smo leta 1975 zaključevali z delom na zahodni polovici izkopnega polja 2, ker smo prišli do debelejšje plasti naplavine, smo nepričakovano naleteli na zdrobljeno kamenje, ki nas je opozorilo, da moramo tu izkop še nadaljevati. Plast naplavine je namreč v nekem času po 11. stoletju prekrila neko starejše zgodnesrednjeveško-slovansko naselje, katerega ostanke smo v tem trenutku pričeli na tem mestu šele odkrivati.

* * *

Že od leta 1967 smo raziskovali prostor v zanki reke Krke severno od vasi Drama pri Šentjerneju, kjer je bilo pričakovati ostaline srednjeveškega naselja Otok-Gutenwerth.¹ S sondami smo ugotovili velikost naseljene površine. Nato smo naredili večje izkopno polje 1 na južnem delu otoške površine, kjer smo odkrili ostanke romanskega kultnega objekta, železarsko in usnjarsko dejavnost in v smeri sever-jug 6 m široko cestišče. Večje izkopno polje 2 smo naredili na osrednjem delu naseljenega jedra. Tu smo odkrili osrednje 6 m široko cestišče in ob njem na obeh straneh sledove stanovanjskih in trgovskih stavb.² Ostanke stavb smo ugotovili v različnih globlinah s tem, da so mlajše faze prekrivale starejše. Posamezni stavbni horizonti so tudi dobro časovno opredeljeni glede na tržno cestišče, opredeljeno v 13. stol. in na prenehanje naselbine koncem 15. stol. (naselje so porušili in požgali Turki leta 1437). Najnižje naseljeni horizont je bil nad plastjo naplavine neke velike poplave, ki je prekrila velik del otoškega naselja, vsekakor v času pred 12. stol. Nad naplavino so bili tako ugotovljeni štirje stavbni horizonti : 4. in 3. horizont so kamnite stavbe (13.–15. stol.), 2. horizont predstavljajo vkopi za nedoločljive stavbe (12.–13. stol.) 1. horizont pa so ostaline bivališč tik nad naplavinso plastjo (12. stol.?) v globini 1,20 m pod današnjo hodno površino. (sl. 1)

Za lažjo dokumentacijo izkopnega polja 2 je bilo le-to razdeljeno na 48 kvadrantov velikosti 4 × 4 m. Kvadranti so bili oštevilčeni od 491–496 in tako po deseticah do 551–556. Cestišče je delilo izkopno polje v dva neenako velika dela, manjšega vzhodno in večjega zahodno od cestišča.

V letu 1975 smo izkopno polje razširili proti zahodu v seriji kvadrantov 561–566 in ga zaradi verjetnih najdb nadaljevali v globino pod naplavinso plast (nad naplaviniskim nanosom smo odkopali 4 planume, debele 30 cm). Izkopavanja na tem delu izkopnega polja so trajala med leti 1975 in 1980. (sl. 2)

Situacija pri odstranjevanju in čiščenju planuma pod naplavinso plastjo (planum 5) se je neprenehoma spreminjala. Spoznali smo, da imamo v kv. 552, 553, 562 in 563 opraviti z nekim objektom romboidne oblike, usmerjenim v smeri SZ–JV, velikosti okoli 3,0 × 4,0 m, vkopanim do 1,80 m globoko, se pravi do 1,50–1,60 m pod tedanjo hodno površino. Dno je bilo skoraj ravno, stranice stopničaste, posebno na severo-vzhodu, sverozahodu in jugovzhodu. Ob objektu smo na vogalu kv. 553 našli sledove sežganega trama in ostanke sežganega hišnega lepa. K jami sta verjetno sodila tudi 2 uglobljena izkopa. V kv. 561 in 562 in delno v 551 in 552 je bila jama nepravilne oblike velikosti 1,20 × 1,20 m, globoka 1,30 m od zgornjega roba naplavinске plasti. Tudi ta vkop je imel stopničaste stene. V kv. 551 in 552 in v jugo-vzhodnem vogalu kv. 562 je bil do 1,90 m globok vkop s pravokotnimi stenami. Vkop je bil nepravilno mnogokoten, ob severni strani je bil dostop s tremi, 20 cm visokimi stopnicami.

¹ *Ferdo Gestrin*, Otok (Gutenwerth), *Zgodovinski časopis* 26 (1972) 33 ss; *Vinko Šribar*, Poročilo o arheološkem odkrivanju Otoka pri Dobravi 1967–1968, *Zgodovinski časopis* 26 (1972) 37 ss; *Vinko Šribar*, Freisinški trg Otok – poročilo o izkopavanju, *Zgodovinski časopis* 26 (1972) 255 ss.

² *Vinko Šribar*, K problemu urbanistične zasnove Otoka pri Dobravi–freisinškega trga Gutenwerth, Loški razgledi 22 (1975) 24 ss.

Slika 1: pogled z jugovzhoda na izkopno polje 2 z zemljanko

Po prvem letu izkopavanja smo vkopane objekte opredelili v tri skupine, tj. v skupino jam, ki so nastale pri izkopu za horizont lesenih stavb, v hodne površine za horizont lesenih stavb-brunaric in v oba vkopa v kv. 562 ter rombični vkop v kv. 562/561 in 553/552. Vkopani objekti so imeli leseno nadgradnjo zidne in strešne konstrukcije.

Z odkrivanjem rombičnega vkopa smo nadaljevali v letu 1976 (planum 6), saj je bilo očitno, da nismo prišli do prvotne oblike objekta, ki se je nadaljeval še v globino. (sl. 3)

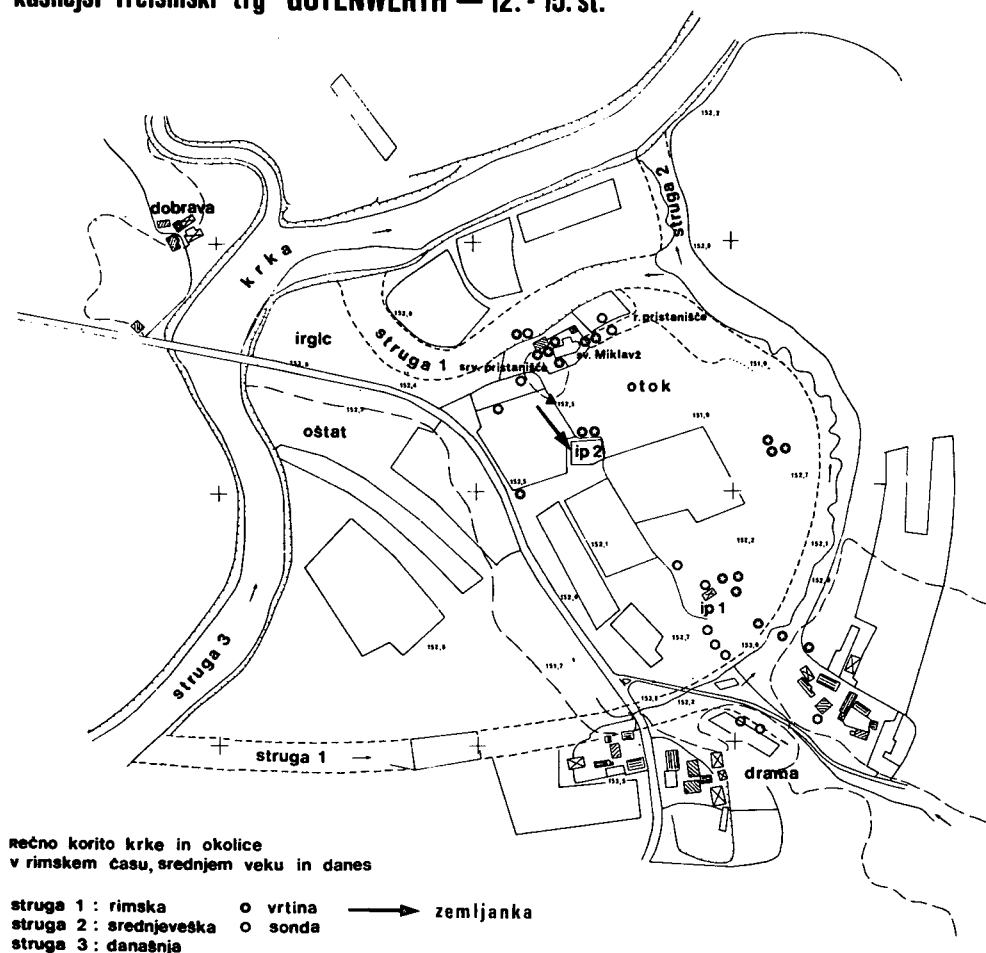
Rombični vkop je nekoliko spremenil obliko, postal je bolj eliptičen, kar je bilo posebno vidno po čiščenju stopničastih sten in po poglobljanju dna. Ob vzhodnem robu vkopa smo ugotovili hodno površino s prežgano zemljo, ožganimi kamni, ogljem, pepelom in fragmenti keramike.

Na strmi severni steni vkopa v smeri sverozahod-jugovzhod smo v dolžini 1 m našli ostankе dvojno prepletenega protja, debelega 40 cm. Ohranjen les je bil del notranje in zunanje obloge stene. Vmesni prostor med prepletoma je bil izpolnjen z lesom, kamni in ilovico. Ohranjeni sta bili tudi dve leseni ovalni vertikali ob vzhodnem delu severne stene.

Zahodna stena vkopa za zemljanko je iz lapornate svetlo sive gline. Znotraj severozahodnega dela je 120×50 cm velika površina svetlo rumene gline.

Najnižji del zemljanke je vseboval subhumus in kamne, vmes pa je tudi ilovica, pomešana s pepelom i manjšimi lomljenci. Vzhodni rob zemljanke je bil stopničast in zožen, na tem delu je bilo manj kulturnih ostalin. Pred tem delom, kjer je bil verjetno vhod v notranjščino, na njegovi severovzhodni strani smo odkrili kurišče iz kamnov (vel. do 20×30 cm) s pravo-

STAROSLOVANSKO NASELJE OTOK PRI DOBRAVI — 10. IN 11. ST.
kasnejši freisinski trg GUTENWERTH — 12. - 15. st.

Slika 2: staroslovansko naselje Otok pri Dobravi (10. – 11. stol.) kasnejši freisinski trg Gutenwerth (12. – 15. stol.) s situacijo zemljanke

kotno osnovo. Znotraj je bila na površini 0,5 m² plast temno žgane ilovice. Kamni so bili zloženi v urejen suh zid z odprtino na južni strani.

Okoli vkopanega objekta-zemljanke, posebno še na severni in vzhodni strani je bila hodna površina iz časa lesenih stavb (12. – 13. stol.). V kv. 551, 541, 553, 554 in 563 so bile jame za stebre lesene nadgradnje, ki jih lahko prisodimo zemljanki.

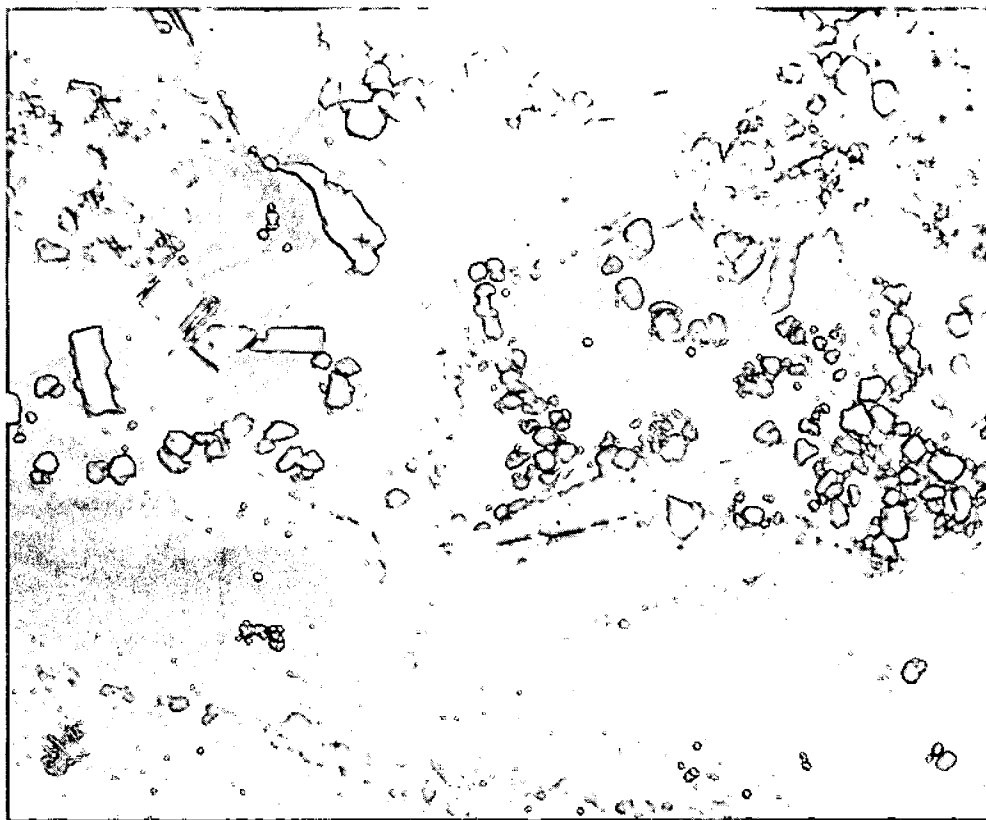
Tudi v tej fazi izkopavanja smo sledili nepravilno okroglegemu večjemu vkopu na jugozahodni strani zemljanke. V tej fazi je bil velik 90 × 60 cm. Vkop smo že lahko postavili v zvezo s samo zemljanko.

Ugotovili smo, da je vse vkope in jame za stebre prekrivala plast naplavine. Na njej pa je bila osnova za stavbe z leseno nadgradnjo.

Po drugem letu raziskovanja se je romboidna oblika zemljanke spremenila v bolj eliptično, velikosti 8,0 × 4,0 m z globino do 1,2 m pod tedanjo hodno površino. (sl. 4)

Po letu 1976 smo raziskovanje na izkopnem polju 2 za nekaj časa prekinili, ker smo odkrivali srednjeveško-otoško grobišče v cerkvi sv. Miklavža. Zavedali pa smo se, da odkrivanje zemljanke še ni zaključeno, da bomo morali vkop izkopati do sterilne plasti, ki je bil

Slika 4: situacija zemljanke na izkopnem polju 2 po izkopu leta 1976

7. rjava ilovica s sledovi žgane ilovice, pepelom, živalskimi kostmi in kamni do velikosti 10×15 cm,
8. rjav subhumus.

Skozi vkop zemljanke smo naredili prečno sondo v smeri S – J v dolžini 4,20 m in širini 0,5 m. Ob robu je bil izkop globok od 70 cm, na osrednjem delu do 35 cm. Sonda je bila na prostoru osrednjega dela zemljanke med vencem kamnov, ki so bili vidni že v višji plasti. S to sondo smo tudi prerežali površino lesene listnate mase. Masa se je luščila v večjih kosih in je bila v spodnjem delu iz naloženega listja, debelejših vej in nekakšne temno sive snovi. Debelina te plasti je bila okoli 20 cm.

Drugo vzdolžno sondo smo naredili v smeri V – Z v dolžini 5,0 m in širini 0,5 m. Ob robovih je bila globoka do 0,8 m, na sredini do 0,4 m. Sonda je ob vzhodnem robu sekala kulturno plast, iz česar se je dalo sklepati, da je bil prvotni izkop za zemljanko še za 1,0–2,0 m bolj proti vzhodu.

Po tretjem letu izkopavanja smo prišli do ene starejših faz zemljanke, ki se je spremenila v globino in širino, vendar pri istem zgornjem robu. Prvotni vkop za zemljanko je imel drugačno obliko kot v svoji najmlajši fazi. Na dno smo prišli samo na zahodnem robu. Na vzhodnem robu in na osrednjem delu pa bi bilo treba vkop še poglobiti.

V globini 0,6 m pod zgornjim robom vkopa smo na osrednjem delu naleteli na temno sivo maso rastlinskega izvora, sestavljeno iz listja, večjih in manjših vej in vejic, ostankov lesa in raznega drobirja. Analizo kepe komprimiranega in zlepljenega (mineralno) listja z deli komprimiranih, verjetno še zelenih vejic (za ksilomatsko analizo so neuporabne) sta opravila Meta Culibek in dr. Alojz Šerčerlj iz Biološkega instituta SAZU v Ljubljani. Kepo sta namakala v solni kislini, kalijevem lugu, natrijevem hipokloritu in glicerinu, vendar se po vseh teh postopkih ni popolnoma razpustila. Ugotoviti se je dalo, da je večina listja v fragmentih, le

Slika 5: pogled na zemljanko z zahoda (foto: V. Šri-bar)

malo je celih. Zanesljivo je tu nekaj fragmentov hrasta (*Quercus*), precej ive (*Salix caprea*), en cel list gabra (*Caprinus betulus*), nekaj fragmentov topola (*Populus* sp.), precej listja nekaterih drugih vrb (*Salix* sp.), morda nekaj lističev krhlike (*Rhamnus*).

Ko smo odstranili zgornjo površino, smo v njej našli posamezne večje kamne. Eni so površino obrobljali, drugi so jo prekrivali. Skozi to maso smo naredili prerež in pod njo naleteli na večje in manjše kamne (velikosti 5×5 do 10×20 cm) kot nekakšno podlogo. Razen v zgornji plasti, kjer so bili poleg kamnov tudi keramični kosi, okrašeni z valovnico, v ostali masi ni bilo teh ostalin.

Pomembna ugotovitev tega leta je, da je zgornji rob zemljanke v istem horizontu kot so temelji brunarice, kar predstavlja tedanjo hodno površino. Dno zemljanke je bilo 0,9–1,00 m pod brunarico, kar sta pokazali obe sondi skozi zemljanko.

Izkopavanje smo nadaljevali v letu 1980. Na vzhodnem delu smo odkrili kamne, ki smo jih opazili že v višjem planumu. Razen teh kamnov (velikosti 20×30 do 30×40 cm) smo nekoliko nižje ob severnem robu našli še kamen velikosti 20×30 cm. Vsi ti kamni so v strnjeni liniji v smeri SZ–JV. Ležali so na plasti manjših lomljencev in sivega subhumusa, pomešanega s pepelom in kosi srednjeveške keramike.

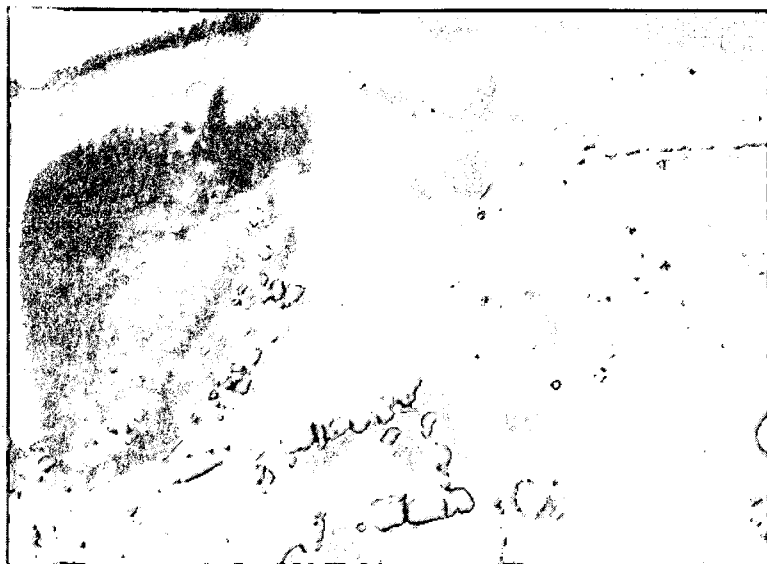
V osi koordinatnega sistema ob vzhodnem robu vkopa smo ugotovili kurišče s premerom 40×50 cm, prekrito s plastjo pepela, oglja in manjših lomljencev. Dno kurišča je v višini prej opisanih kamnov. (sl. 6)

Pri čiščenju južnega in zahodnega profila smo ugotovili, da sta oba pod pravim kotom in sta do višine 50 cm nad dnom izkopa vertikalna. Starejši izkop je imel torej vertikalne stene.

Tudi v najnižjem delu zemljanke je bila črna rastlinska plast velikosti $2,0 \times 2,0$ m. Struktura se ni menjala, le v tem spodnjem sloju je bilo več srednjeveške keramike.

V globini preko enega metra (natančne globine nismo mogli ugotoviti zaradi visoke talne vode) se je pod črno rastlinsko maso širila srednjerjava paščena glinasta plast, ki je prekrivala proti vzhodu izkopa večjo površino.

Slika 6: pogled z
vzhoda na zem-
ljanko z zunanjim
ognjiščem (orto-
posnetek: V. Šri-
bar)

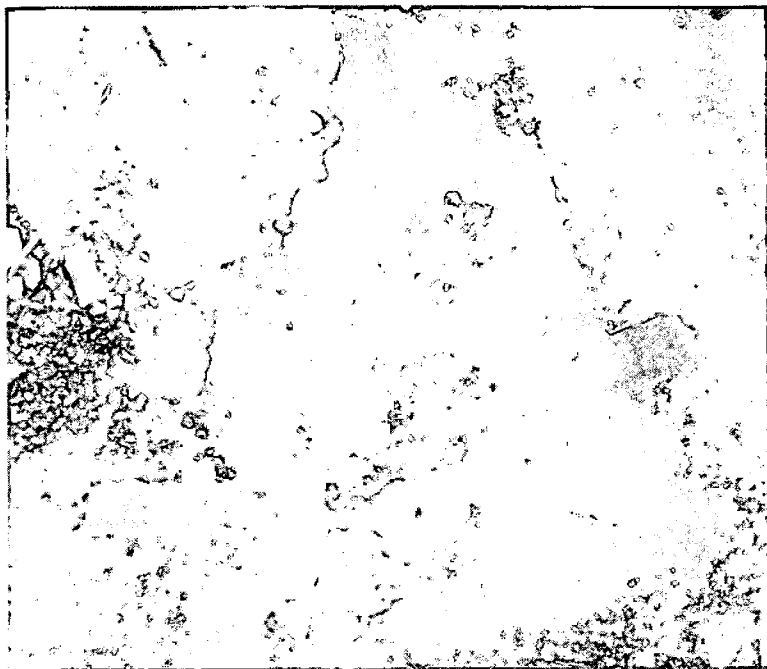

Vse te podatke smo ugotovili z vrtnami, narejenimi v dno zemljanke. Do prvotnega dna pa verjetno le nismo prišli. (sl. 7)

Na podlagi teh podatkov smo prišli do sklepa, da je bil izkop za prvotno zemljanko bolj ovalne oblike. Izkop zanjo pa verjetno sega še skoraj 1 m pod današnjo dno.

Po vseh letih izkopavanja in mikrodokumentacije v sami zemljanki smo ugotovili:

1. zemljanka je bila v uporabi dalj časa. Imela je 2 ali 3 faze,
2. njena oblika se je spreminjala od najstarejše nepravilno ovalne preko rombične do najmlajše trikotne,
3. stene najstarejšega ukopa so bile vertikalne, pozneje zgoraj rahlo upognjene,
4. stene starejše zemljanke so bile obložene z dvojnim lesenim prepletom (sledove smo našli na severovzhodnem delu severne stene),
5. v dnu zemljanke je bila rastlinska masa, ki je bila v najstarejšem ukopu velika $2,0 \times 2,0$ m in debela 10–15 cm. Ta masa je bila v celoti debela do 25 cm in je služila svojemu namenu verjetno dalj časa,
6. ob vzhodni steni zemljanke je bilo manjše ognjišče, napolnjeno s pepelom in ogljem,
7. ognjišče iz zloženih kamnov ob severovzhodnem vogalu pred vhodom v vhodni del zemljanke je verjetno v neki poznejši fazi pripadalo zemljanki,
8. na jugovzhodni strani zemljanke je bil nepravilno okrogel vkop velikosti $2,5 \times 2,5$ m, globok do 1,0 m, ki je bil njen sestavni del,
9. okoli vkopa za zemljanko so luknje za večje in manjše kole, kar priča, da je imela lesno nadgradnjo in verjetno dvokapno streho,
10. na prostoru za izkop zemljanke in v sami zemljanki smo našli sledeče predmete:
  - a) nad prostorom za izkop zemljanke (pl. 3 in 4):
    - kv. 553
spodnji del železne podkve (inv. št. G-2525), železni žebli (inv. št. G-2526, 2527, 2528, 2529), ključ z okroglo zanko in razčlenjeno brado (14. stol. inv. št. G-2530), keramična posoda-lonec (inv. št. G-6377),
    - kv. 563/3
brusni kamen (inv. št. G-2637), fragment steklene posode (inv. št. G-2636), železna žeblija (inv. št. G-2639, 2640),
    - kv. 563/4
fragment spodnjega dela podkve (inv. št. G-2641), podolgovat brusni kamen (inv. št. G-2644), železen žebelj (inv. št. G-2642), okov z upognjenim spodnjim delom (inv. št. G-2643),
  - b) v zemljanki (pl. 5) – srednji del vkopa:
    - kv. 553/5
podolgovat okov s trnastima zakovicama (inv. št. G-2531), železna žeblija (inv. št. G-2532,

*Slika 7: talna voda
v dnu zemljanke,
pogled z zahoda
(foto: V. Šribar)*

G-2533), zanka za okov (inv. št. G-2534),

kv. 563/5

železni žebliji (inv. št. G-2645, G-2646, G-2647, G-2648, G-2649),

c) v zemljanki (pl. 6) – spodnji del vkopa:

kv. 553/6

brusni kamen (inv. št. G-2535), 2 podolgovata predmeta – dela obroča (inv. št. G-2536, G-2539), 2 podkovska žeblija (inv. št. G-2537, G-2540), klešče z ovalno čeljustjo z eno polkrožno razširjeno in drugo votlo ročico (inv. št. G-2538), žica pravokotnega prereza (inv. št. G-2541),

kv. 563/6

ključ z okroglo zanko in spodaj nazobčano brado (inv. št. G-2650), podkev in fragment druge (inv. št. G-2657, G-2651), nož (inv. št. G-2652), okov z zapognjenim delom (inv. št. G-2656), podkovski žebelj (inv. št. G-2654), 2 žeblija (inv. št. G-2649 in G-2659), fragment posode iz belkastega stekla (inv. št. G-2655), fragment posode iz prozornega stekla s temno modrim bradavičastim izrastkom (inv. št. G-2653), brusni kamen (inv. št. G-2658),

11. v izkopu zemljanke je bilo okoli 500 fragmentov keramike, od katerih smo jih inventarizirali 139 kosov (inv. št. G-6377-6383, G-8583-8659 in G-10218-10272). Inventarizirani kosi so deli večjih in manjših loncev z različno oblikovanimi profiliranimi ustji (T. 3, 1, 3, 4, 8, 11, 16; T. 4, 3, 10–14, 17), loncev z ročajem (T. 4, 5), skled z ravnim dnom (T. 4, 4, 16), skled-krožnikov s širokim robom ustja (T. 4, 7), stekleničastih posod (T. 3, 5, 7; T. 4, 18), lampic-lojenk (T. 3, 13, 17; T. 4, 19) in nekaj fragmentov okrašenih ostenij različnih posod (T. 3, 20, T. 4, 21).

Neinventarizirani kosi pa so predvsem deli ostenij različnih posod, za katere je težje določiti obliko. Shranili smo jih predvsem kot dokaz, da je bila jama v nekem trenutku verjetno zasuta z odpadnim keramičnim gradivom.

12. v nepravilno okroglem vkopu na jugovzhodni strani zemljanke ni bilo predmetov ali drugih najdb. Na prostoru nad tem vkopom v planumu 4 je ležal železen ključ z gotsko zanko, fragment steklene posode. Oba predmeta sta iz mlajšega časa in ne sodita v horizont zemljanke.

* * *

Pomemben je odnos stanovanjske jame do drugih stavb na tem delu izkopnega polja 2. Med odkrivanjem smo ugotovili, da je bila jama napolnjena z glinastim subhumusom in prekrita s plastjo naplavine. Ta naplavina je prekrila in zasipala vse jame in vkope, ki bi jih lahko

presojali v zvezi z zemljanko. Naplavina je prekrila tudi okolico jame, sledili smo ji na vsem prostoru zahodnega, kakor tudi ostalega dela izkopnega polja.

Zgornji rob zemljanke je bil v višini hodne površine horizonta lesenih stavb (12. stol.), ki so bile druga ob drugi severozahodno in vzhodno od zemljanke in delno tudi ob njeni južni strani.

Obstaja verjetnost, da so prav v tem času zemljanko zasipali posebno, če ni bila več v uporabi. To domnevo potrjujeta tudi železen ključ z okroglo zanko in razčlenjeno brado in lonec s profiliranim ustjem iz 14. stol., ki sta ležala na vrhu zasutega ukopa za zemljanko.

* * *

Predvsem bi morali razmišljati o prvotni fazi zemljanke, vkopani že pred poplavo v 11. stol., saj je bila vsa prekrita z naplaviniskim nanosom. Kdaj pred tem časom so njeni začetki, je težje odgovoriti. Izkopavanje je namreč pokazalo, da je morala jama imeti vsaj 2 ali 3 razvojne stopnje pred poplavo in še kakšno po tem času.

Domnevamo, da so razvojne stopnje pred poplavo služile bivalnim potrebam, o čimer pričajo ostanki ognjišča ob vzhodnem delu in listnati nanos v sredini zemljanke.

Jama te starejše razvojne stopnje je bila vkopana od 60–100 cm pod naplavinsko plastjo. Če pa od te meje odvezemo še 20–25 cm samega nanosa, verjetno dobimo zgornji rob vkopnega objekta, zemljanke. Tako bi bila jama v času svoje starejše faze globoka okoli 40–80 cm, s pripombo, da njenega dna na osrednjem delu nismo odkrili zaradi visoke talne vode. (sl. 8) Za bivanje v jami govorijo tudi ostanki številnih keramičnih posod (T. 3, 15–22 in T. 4, 1–18) in cel ohranjen lonec, ki je ležal prevrnjen ob severni strani listnatega nanosa (T. 4, 23). Tu so bili tudi drugi praktično uporabni predmeti kot brusni kamni (T. 2, 17), žebliji (T. 2, 7, 8), okov (T. 1, 18), podkev (T. 2, 15) in klešče (T. 2, 1).

Zemljanka je imela verjetno neko leseno nadgradnjo, katero dokazujejo jame za podporne kole ob zunanjih robovih objekta.

Poplava v 11. stol. je zasula zemljanko, ki je bila verjetno del naselja. Ugotoviti, kako veliko je bilo to naselje, pa je seveda stvar nadaljnega izkopavanja na tem delu otoške površine. S podrobnim raziskovanjem bi morali tudi ugotoviti, kaj je ostalo od zemljanke po poplavi, ko so tu gradili stavbe novega naselja.

Najdbe in predvsem mikrotopografija samega vkopa zemljanke so pokazale, da bi morale obstajati tudi po času poplave neke razvojne stopnje mlajšega objekta, za katere pa ne moremo trditi, da so služile vedno le za bivanje. Ognjišče ob severovzhodnem delu vhoda v zemljanko je prвина, ki opozarja na možnost, da so zemljanko uporabljali za začasno ali stalno bivanje tudi v mlajšem času njenega obstoja. (sl. 8–10)

* * *

Za časovno opredelitev izkopa za zemljanko imamo na razpolago dve prvini. Predvsem geološko dokazano poplavo v 11. stol., ki je bila tako silna, da je zasipavala in spreminjala tok reke Krke in poplavljala široko okolico pod Vinjim vrhom in s tem tudi naselje na otoški površini. Potem je tu še podatek o zasipanju zgornjega dela vkopa, kjer smo med ostalimi ugotovili fragmente keramike iz 13. in 14. stol. (T. 3, 1) in celo ključ iz istega časa (T. 1, 16).

Zemljanko z dvema ali tremi razvojnimi stopnjami pred poplavo v 11. stol. bi morali verjetno prisoditi slovanskemu prebivalstvu, ki je imelo tu na otoški površini svoje naselje, namenjeno predvsem predelavi usnja in konoplje ter izdelavi železarskih izdelkov. Sledove vseh teh dejavnosti smo odkrili na izkopnem polju 1 na južnem delu otoške površine.³

Zemljanko z vsaj dvema razvojnima stopnjama po veliki poplavi 11. stol. pa bi morali postaviti v 13. stol., ko so bile na tem delu lesene stavbe, in v 14. stol., ko se je naselje nadaljevalo s kamnitimi hišami. Verjetno je to prav tisti čas, ko je vkop za zemljanko izgubil svojo namembnost in so jo dokončno zasuli.

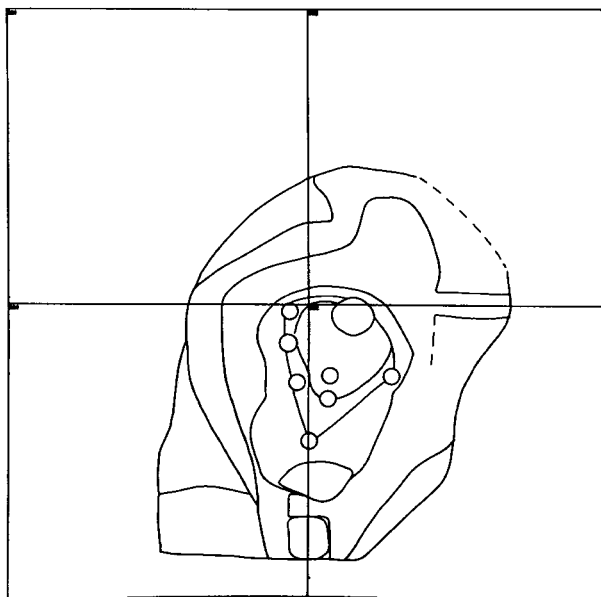
³ Vinko Šribar, Obrtna dejavnost na Otoku pri Dobravi – freisinškem trgu Gutenwerth, Loški razgledi 19 (1973) 58 ss; Vida Stare, Werkzeuge zum Gerben und Bearbeiten von Häuten aus Otok bei Dobrava – Gutenwerth in Süd-slowenien vom 10. bis zum 11. Jahrhundert, Balcano Slavica 10 (1983) 93 ss.

OTOK PRI DOBRAVI
Izkopno polje 2
zemljanika - situacija 1976

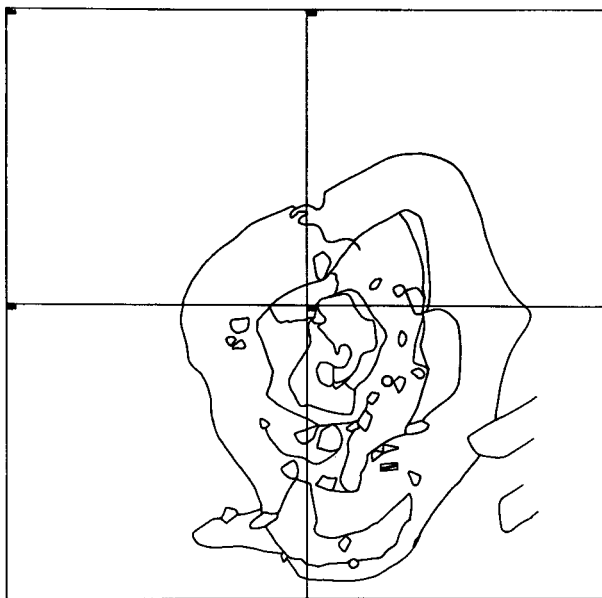
Slika 8: risba najmlajše faze zemljanke (situacija 1976)

OTOK PRI DOBRAVI
Izkopno polje 2
zemljanika - končna situacija 1980

Slika 9: risba srednjega vkopa zemljanke (situacija 1979)

OTOK PRI DOBRAVI
Izkopno polje 2
zemljanke - situacija 1979

Slika 10: risba najstarejše faze
zemljanke (situacija 1980)

* * *

Najstarejše stopnje stanovanjske jame-zemljanke iz časa pred poplavo v 11. stol. smo opredelili kot slovanske. To pomeni, da smo na prostoru Slovenije odkrili prvo doslej znano slovansko zemljanjo.

Za njene analogije moramo poseči v širši vzhodnoevropski prostor.

Iz objav, ki so posvečene tej problematiki, smo spoznali, da so Slovani uporabljali pol-zemljanke in zemljanke na vsem vzhodnoevropskem prostoru od Rusije, Romunije, Češke, Slovaške, Bolgarije do Bosne, kjer so odkrili takšna bivališča. Z najdbo zemljanke na Otoku se prej omenjenim območjem pridružuje tudi Slovenija.⁴

Po osnovni obliki se jame niso veliko razlikovale. Najstarejše, tiste iz prvega obdobja slovanske naselitve v 6. in 7. stol., so bile okrogle ali nepravilno okrogle, pozneje v 9. in 10. stol., včasih nepravilno trikotne in pozneje v 11. stol. tudi ledvičaste, predvsem tiste, uporabljane za predelavo rude. V vseh obdobjih so bile vkopane v zemljo v različnih globinah.

⁴ Irma Čremošnik, Die ältesten Slawischen Siedlungen und Nekropolen in Bosnien und d. Herzegowina, Simpozijum predslavenski etnički elementi na Balkanu u etnogenezi južnih Slavena, Akademija nauka i umjetnosti BiH, Posebna izdanja XII, Center za balkanološka izpitivanja, knjiga 4 (1969) 229–232; Irma Čremošnik, Istraživanja u Mušićima i Žablaku i prvi nalaz najstarijih slovanskih nasela kod nas, Glasnik Zemaljskog muzeja BiH, sv. 25 (1970) 45–111 s tabelami; Irma Čremošnik, Die Chronologien der ältesten slawischen Funde in Bosnien und der Herzegovina, Archeologia Jugoslavica 11 (1970) 99 ss; Irma Čremošnik, Prvi nalazi najstarijih slovanskih nastambi u BiH, Arheološki vestnik 31–32 (1970–71) 221 ss; Irma Čremošnik, Die ältesten Ansiedlungen und Kultur der Slawen in Bosnien und der Herzegovina im Lichte der Untersuchungen in Mušići und Batkovići, Balcano Slavica 1 (1971) 59 ss; Irma Čremošnik, Ranoslovensko naselje Jazbine u Batkovići kot Bjeljine, Godišnjak 15, Centar za balkanološka izpitivanja 13 (1977) 277 ss; Irma Čremošnik, Tipovi slovenskih nastambi nadjenih u severoistočnoj Bosni, Arheološki vestnik 31 (1980) 132 ss; Irma Čremošnik, Nalazi prvih ranoslovenskih naselja u BiH, Zgodovinski časopis 35 (1981) 1–2, 93 ss; Mircea D. Matei, Die Slawischen Siedlungen von Suceava, Slavenska Archeologia 10, 1 (1962) 166 ss; A. Hejna, Krašovice – prispevek k vyzkumu stíedověkové vesnice v Čechách, Památky archeologické, LV (1964) 178 ss; E. K. Černýš, Mnohosložnoje poselenije u sela Nervisku na Dnestre, KSIIMK 63 (1956) 48 ss; Darina Bialekova, Zachranny vyzkum slovanskykh sidlisk v Nitranskem Hradku a Bešenove, okr. Šurony, Slovenska archeologia VI–2 (1958); Darina Bialekova, Nove včasnoslovanske nalazy z juhozapadneto Slavenska, Slovenska archeologia X–1 (1962) 97 ss.

* * *

Na prostoru nekdanje Jugoslavije so najstarejše vkopane stanovanjske jame v Bosni v Mušičih pri Višegradu. Opredeljene so v 6. in 7. stol.⁵ in so po oblikah sorodne tistim iz Suceave – Šipot v Romuniji in nekaterim iz Nitranskeho Hrádku (Nové Zámky – Vysoký breh) na Slovaškem⁶. Iz 7. stol. so ostanki uničenih objektov-zemljank iz Žabljaka pri Doboju. V ta čas bi lahko opredelili ostanke le delno raziskanega naselja iz Suceave – Curtea Domneasca, za katerega je značilno, da je tu najdena keramika žgana v jamah.⁷

Časovno nekoliko mlajše (7.–8. stol.) so stanovanjske jame – polzemljanke iz Balotičev pri Bijeljini iz najdišča »Jazbine«. Te so po času nastanka sorodne vkopanim hišam iz Šipota-Drumul National, posebno iz prve globine do 130 cm pod hodno površino izkopa.

Iz 9. in 10. stol. so različno oblikovane stanovanjske jame iz jugozahodne Slovaške, npr. iz Nitranskeho Hrádku (Nové Zámky), iz najdišča Vysoký Breh, kjer so ugotovili tudi starejša bivališča.

Starejše zemljanke s prostora Slovaške, Poljske, Češke, Rusije, Bolgarije, Romunije in Bosne so podobnega tipa, značilnega za vso vzhodno Evropo.

V času 11. do 13. stol. so zemljanke pri Slovanih še vedno v uporabi. Njihova oblika je zdaj bolj nepravilno pravokotne trikotne oblike. Tudi vkopane so v različnih globinah, z različno gradnjo, ki je bila odvisna od oblike jame. L. Krasovska celo meni, da so kvadratne in pravokotne hiše značilna oblika bivališč v slovaškem Podonavju, kar bi mogoče lahko presojali tudi na širšem prostoru slovanske naselitve tistega časa.

Takšnih zemljank so posebno veliko odkrili v zadnjem času na Češkem in Slovaškem (Sekanka, Bohota, Mala Strana na Krakově, Sladice pri Trnavi itd.).⁸

V čas 11. stol. bi morali opredeliti spodnje plasti otoške zemljanke, katere oblika je bila v tem času nepravilno pravokotna. Za to časovno opredelitev govori temno sivo žgana keramika z valovnico, ki smo jo odkrili v zahodni steni prvotnega vkopa (T. 4, 20–22).

V 13. in 14. stol. je bila njena oblika skoraj nespremenjena. Zanesljivo tudi ne moremo trditi, da je v tem času še vedno služila za bivanje človeka. Mogoče je bila njena namembnost takrat že drugačna.

* * *

Kovinski in drugi predmeti ter številni keramični fragmenti, najdeni v zemljanki in na prostoru nad njo, bi morali biti dobra osnova za natančnejšo opredelitev časa, ko je bil vkop v uporabi. Res pa je tudi, da smo te predmete v vseh dosedanjih razpravah o otoškem naselju opredeljevali na podlagi stavbnih horizontov, ki so opredeljeni po časovnem zaporedju, vpetem med pomembne stratigrafske mejnike (prenehanje naselja koncem 15. stol., tržne pravice naselja v 13. stol., poplava v 11. stol.).⁹

Tako je prostor nad zemljanko (pl. 3 in pl. 4) opredeljen v 12.–15. stol., srednji del vkopa (pl. 5) v čas pred 12. stol. in dno zemljanke (pl. 6) v čas pred 11. stol. Iz tega sledi, da bi morali biti tudi predmeti, najdeni v posameznih planumih iz časa, v katerega je ta opredeljen. Da so bili takrat uporabljani, je gotovo, sporno pa bi bilo lahko vprašanje o času njihovega nastanka.

Za praktično uporabne in okrasne predmete iz časa 13.–15. stol. nimamo veliko podatkov. V veliki meri je temu krivo razmeroma malo najdenih predmetov iz tega časa, kar izvira iz doslej le nekaj odkritih in raziskanih naselij visokega srednjega veka tako pri nas kot na širšem srednjeevropskem prostoru.¹⁰

⁵ Irma Čremošnik, Istraživanja u Mušičima i Žabljaku i prvi nalaz najstarijih slovanskih naselja kod nas, Glasnik zemaljskog muzeja BiH sv. XXV, (1970) 45 ss.

⁶ Mircea D. Matei, Die Slawischen Siedlungen von Suceava (Nordmoldau, Rumänien) Slovenska archeologia X-1 (1962) 149 ss; Darina Bialekova, Nove včasnoslovanske nalazy z jihozapadneho Slovenska, Slovenska Archeologia X-1 (1962) 97 ss.

⁷ Mircea D. Matei l.c., s.

⁸ Darina Bialekova l.c., s.

⁹ Vinko Štribar, K problemu urbanistične zasnove Otoka pri Dobravi-freisinškega trga Gutenwerth, Loški razgledi 22 (1975) 24 ss.

¹⁰ Miroslav Richter, Hradištko u Davle, československa akademie ved, Monumenta Archeologica 20 (1982); Mircea D. Matei, l.c.

Zato smo se za časovno opredeljevanje kovinskega, keramičnega in drugega gradiva iz otoške zemljanke posluževali posameznih horizontov po kronološkem zaporedju¹¹ (prvi horizont: po propadu Gutenwartha – pozno 15. stol. do danes, drugi horizont: zadnje faze zidanih hiš 15. in 14. stol., tretji horizont: prvih zidanih hiš 13. in deloma 12. stol., četrti horizont: brunarice 12. in začetek 13. stol., peti horizont: s fazo lesenih hiš z dvokapno streho v 12. in delno v 11. stol. in šesti horizont: z zemljankami v 10. in 11. stol.

To zaporedje posameznih horizontov le pomaga pri poskusu absolutnega časovnega opredeljevanja materialne kulture visokega in poznega srednjega veka.

Za zanesljivo absolutno datacijo posameznih najdb v celoti manjkajo absolutno datirani naselbinski kompleksi tega časa na ožjem srednjeevropskem prostoru.

Časovno opredeljevanje gradiva iz zemljanke na podlagi nekaterih posameznih analogij ne bi pripeljalo do zelenega rezultata. Z njim bo treba počakati, dokler izkopavanje na Otoku pri Dobravi ne bi dalo še nova izhodišča za absolutno datacijo posameznih horizontov in s tem tudi v njih najdenih predmetov.¹²

* * *

Preostane nam le še razmišljanje o rekonstrukciji nadstavbe zemljanke v njeni starejši in mlajši fazi.

Ostanki stene ob vzhodni strani severne stene starejšega vkopa kažejo, da je bila le-ta izdelana iz dvojnega prepleta iz protja, napolnjenega z glinastim polnilom. Stene tega starejšega vkopa so morale nositi strešno konstrukcijo, verjetno dvokapno, čeprav nimamo za to zanesljivih podatkov. O njeni obliki sklepamo na podlagi primerjav z zemljankami iz drugih najdišč, za katere so podatki o nadgradnji in strešni konstrukciji bolj zanesljivi. To so npr. jame iz Orašiča (10.–12. stol.)¹³, za katere meni Irma Čremošnik, da so imele dvokapno streho, poveznjeno čez rob zemljanke. Strehe zemljank so bile verjetno prekrits s slamo, vejami, mahom ali drugo primerno naravno tvarino, kot je bilo v navadi v tistem času.

Drugačno in bolj zapleteno je vprašanje o nadgradnji in obliki strešne konstrukcije pri mlajši fazi zemljanke. Za to stavbo nimamo nobenih podatkov o stenah. Okoli zgornjega roba vkopa so sicer posebno na vzhodni in severni strani do 60 cm globoke jame za kole ali podporne stebre verjetne zemljankine nadgradnje.

Preden pa bi razmišljali o sami nadgradnji zemljanke v tej fazi njenega obstoja, bi morali določiti, čemu je služila v tem času. Je bila še vedno namenjena bivanju človeka, ali je bila uporabljana v neke druge, mogoče obrtniške namene? K temu razmišljanju nas sili zidano ognjišče ob vhodu na vzhodni strani zemljanke. Če je bila tu neka obrtna dejavnost, morda kovačija, obstaja verjetnost, da je bil prostor okoli jame odprt, mogoče podprt s stebri.

Prave primerjave za takšno obliko zemljanke za sedaj ne poznam. Razen mogoče tistih ledvičastih iz najdišča »Jazbine« v Balkovičih pri Bjeljini, za katere meni Irma Čremošnik, da so služile v času med 11. in 16. stol. za predelavo rude in so imele odprt zunanji prostor.¹⁴

Glede na železarsko tradicijo, ki jo sledimo na Otoku že v času pred 13. stol.,¹⁵ bi lahko predvideli takšno dejavnost tudi na prostoru zemljanke. Odgovor pa bomo dobili verjetno šele potem, ko bo ta del otoške površine dokončno raziskan. Do takrat pa naj ostane misel o naknadni uporabi zemljanke kot obrtnem objektu le ena možnost.

* * *

Sklepno razmišljanje o zemljanki na Otoku pri Dobravi lahko strnemo v nekaj pomembnih ugotovitev:

¹¹ Vinko Šribar, Loški razgledi 22, l.c.

¹² Vinko Šribar – Vida Stare, Arheološko odkrivanje Otoka pri Dobravi – freisinškega trga Gutenwerth, Katalog kovinskega gradiva z izkopnega polja 2 iz leta 1974–1976, Projekt Mihovo, zv. 3 (1981) 2 ss; Vinko Šribar, Razvoj srednjeveške keramike na Otoku pri Dobravi, Slovenski etnograf, 25/26 (1972–73) 9 ss.

¹³ Irma Čremošnik, Tipovi slovenskih nastambi nadjenih u svernoistočnoj Bosni, Arheološki vestnik 31 (1980), s., sl.

¹⁴ Irma Čremošnik, l.c., s.

¹⁵ Vinko Šribar, K poznavanju železarske dejavnosti na freisinški posesti v Sloveniji, Loški razgledi 23 (1976) 47 ss.

1. Najpomembnejše je dejstvo, da zemljanka obstaja na tem delu Slovenije in se tako vključuje med slovanske vkopane stanovanjske objekte 10.–15. stol. v širšem vzhodnoevropskem prostoru.
2. Zemljanka je bila vkopana v času pred geološko dokazano poplavo v 11. stol. in je imela do takrat vsaj 2 ali 3 razvojne stopnje. Služila je za bivanje človeka.
3. V času po poplavi v 11. stol. do 14. stol., ko je njena funkcija prenehala, je imela vsaj še dve razvojni stopnji. Verjetno je v nekem času služila obrtni dejavnosti (mogoče kovaški ali železarski), vsaj takrat, ko je bilo ob zunanji strani vhoda na vzhodni strani ognjišče zloženo iz kamnov.
4. Zemljanko so dokončno zasipali v 14. stol., za kar govori keramika in ključ z razčlenjeno brado, ki so ležali nad robom nekdanjega vkopa.
5. Zemljanka je bila napolnjena z nasuto keramiko iz 13.–14. stol.
6. Zemljanka je verjetno del v poplavi porušenega slovanskega naselja, ki je bilo na tem delu otoške površine. Ljudje tega naselja so se bavili z usnjarsko in železarsko dejavnostjo, katerih sledovi so bili odkriti na južnem delu otoške površine.

To je nekaj najpomembnejših ugotovitev ob raziskovanju za našo zgodovino tako pomembnega stanovanjskega vkopanega objekta. Ob njem bi morali zastaviti še druga vprašanja, pomembna za obstoj otoškega zgodnjeslovanskega naselja. Nanje pa nam bo možno odgovoriti šele takrat, ko bomo nadaljevali z raziskovanjem na tem delu otoške površine.¹⁶

¹⁶ Članek končan 26. 10. 1989.

DODATEK

Opis keramičnih posod

nad jamo:

1. Lonec iz rjavkasto žgane gline z nizkim prstanastim dnom, pokončnim ustjem s kaneluro na zunanji strani in z rebrom na prehodu ramena posode v vrat. V. 12,0 cm; pr. u. 10,5 cm; pr. d. 5,8 cm; n. pr. 14,2 cm; Inv. št. 6377 (T. 3, 1)
2. Fragment ostenja srednje velike skleds s širokim navzven zavihanim ustjem in ostrim prehodom v največji obod posode. Iz rjave žgane gline. Vel. fragm. 5,8 × 6,3 cm; Inv. št. 8584 (T. 3, 14)
3. Fragment kaneliranega ostenja srednje velike posode iz rjavo žgane gline. Vel. fragm. 5,5 × 3,8 cm; Inv. št. 8585
4. Fragment ostenja večje posode iz rjavo žgane gline. Na fragmentu so plitve vzporedne kanelure. Vel. fragm. 7,6 × 7,6 cm; Inv. št. 8586
5. 4 fragmenti zgornjega dela zelo velikega vrča z visokim cilindričnim vratom, iz svetlo žgane gline. Na vratu je visoko trikotno rebro. Vel. fragm. zlepljenega: pr. zgoraj 10,8 cm; pr. spodaj 13,4 cm; v. fragm. 6,5 cm; Inv. št. 10218 (T. 3, 9)
6. Fragment navzven zavihanega ustja velike posode iz sivkasto žgane gline. Ustje je na zunanji strani sploščeno in široko. Vel. fragm. 7,0 × 5,2 cm; pr. u. 24,0 cm; Inv. št. 10219 (T. 3, 8)
7. Fragment zgornjega dela večjega lonca z močno navzven zavihanim ustjem iz rjavo žgane gline. Na fragmentu so kanelure. Vel. fragm. 15,3 × 6,0 cm; pr. u. 17,2 cm; Inv. št. 10220 (T. 3, 4)
8. Fragment zgornjega dela majhnega lonca z navzven zavihanim ustjem, iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. 7,0 × 4,2 cm; Inv. št. 10221 (T. 3, 6)
9. Fragment zgornjega dela večjega lonca z navzven zavihanim odebeljenim ustjem, iz rjavo-sivo žgane gline. Na fragmentu so kanelure. Vel. fragm. 5,1 × 5,0 cm; Inv. št. 10222 (T. 3, 11)
10. Fragment spodnjega dela večje posode z ravnim dnom in kroglastim spodnjim delom, iz sivo žgane gline. Na fragmentu so vzporedne kanelure. Vel. fragm. 7,0 × 8,0 cm; pr. d. 8,2 cm; Inv. št. 10223 (T. 3, 12)
11. Fragment vglobljenega dna majhne posode iz sivo žgane gline. Vel. fragm. 6,0 × 6,2 cm; Inv. št. 10224
12. Fragment zgornjega dela velikega trebušastega lonca z navzven zavihanim ustjem iz sivo-rjavo žgane gline. Vel. fragm. 13,5 × 10,5 cm; pr. 13,5 × 10,5 cm; Inv. št. 10225 (T. 3, 2)
13. Fragment zgornjega dela srednje velikega lonca z navzven zavihanim ustjem, iz sivo-rjavo žgane gline. Na zunanji strani ustja je kanelura. Kanelure so tudi na največjem obodu posode. Vel. fragm. 5,5 × 7,7 cm; Inv. št. 10226 (T. 3, 3)
14. Fragment zgornjega dela stekleničaste posode z rahlo navzven zavihanim ustjem iz svetlo žgane gline. Na vratu je visoko trikotno rebro. Vel. fragm. 5,0 × 5,3 cm; Inv. št. 10227 (T. 3, 7)
15. Fragment zgornjega dela stekleničaste posode z rahlo navzven zavihanim ustjem, iz rjavo žgane gline. Na fragmentu je pod ustjem visoko trikotno rebro. Vel. fragm. 5,8 × 5,5 cm; Inv. št. 10228 (T. 3, 5)

16. Fragment majhne sklede z ravnim dnom in pokončnim odebeljenim ustjem, iz rjavo žgane gline. Vel. fragm. $6,0 \times 3,2$ cm; Inv. št. 10229 (T. 3, 10)
17. Fragment lampice-lojenke iz sivkasto žgane gline. Vel. fragm. $6,5 \times 3,7$ cm; Inv. št. 10230
18. Fragment lampice-lojenke iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. $11,7 \times 2,8$ cm; Inv. št. 10231 (T. 3, 17)
19. Dva fragmenta lampice-lojenke iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. zlepljenega $12,5 \times 2,5$ cm; Inv. št. 10232 (T. 3, 13)
20. Fragment lampice-lojenke iz rjavo-sivo žgane gline. Vel. fragm. $7,8 \times 3,4$ cm; Inv. št. 10233
21. Fragment manjše sklede z ravnim dnom, iz rjavo žgane gline. Vel. fragm. $6,5 \times 3,2$ cm; Inv. št. 10234
22. Fragment ostenja večje posode iz svetlo sivo žgane gline. Ostenje je kanelirano. Vel. fragm. $5,7 \times 7,3$ cm; Inv. št. 10235
23. Fragment ostenja večje posode iz svetlo rjavo žgane gline. Na fragmentu je s prsti odtisnjeno rebro. Vel. fragm. $7,3 \times 6,0$ cm; Inv. št. 10236 (T. 3, 20)
24. Fragment zgornjega dela manjše posode iz rdečkasto žgane gline. Na fragmentu so široke kanelure. Vel. fragm. $5,8 \times 4,3$ cm; Inv. št. 10237
25. Fragment zgornjega dela stekleničaste posode iz rdečkasto žgane gline. Ustje je pokončno in ob zunanjem spodnjem robu poudarjeno z rebrom. Vel. fragm. $3,7 \times 2,8$ cm; Inv. št. 10238
26. Fragment zgornjega dela večjega lonca z navzven zavihanim ustjem, iz rjavkaste žgane gline. Vel. fragm. $13,0 \times 6,0$ cm; Inv. št. 10239
27. Fragment zgornjega dela majhne posode z navzven zavihanim ustjem, iz sivkasto-rjavo žgane gline. Vel. fragm. $9,0 \times 5,3$ cm; Inv. št. 10240
28. Fragment zgornjega dela srednje velike posode z močno navzven zavihanim ustjem, iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. $9,5 \times 4,3$ cm; Inv. št. 10241
29. Fragment zgornjega dela večje posode z močno navzven zavihanim ustjem, iz svetlo rjavo žgane gline. Vel. fragm. $7,8 \times 4,4$ cm; Inv. št. 10242
30. Fragment zgornjega dela srednje velike posode z navzven zavihanim ustjem, iz rjavkasto žgane gline. Ob notranjem zgornjem robu ustja je kanelura. Vel. fragm. $7,0 \times 3,6$ cm; Inv. št. 10243
31. Fragment zgornjega dela srednje velike posode z navzven zavihanim ustjem, iz rjavkasto žgane gline. Na zunanji strani ustja sta 2 kaneluri. Vel. fragm. $7,2 \times 3,3$ cm; Inv. št. 10244
32. Fragment zgornjega dela velikega lonca z navzven zavihanim ustjem, iz rjavo žgane gline. Ustje ima na zunanji strani trikotno rebro. Vel. fragm. $8,0 \times 3,8$ cm; Inv. št. 10245
33. Fragment zgornjega dela posode z močno navzven zavihanim ustjem, iz rjavo-sivo žgane gline. Ob notranjem zgornjem robu je kanelura. Vel. fragm. $6,0 \times 2,8$ cm; Inv. št. 10246
34. Fragment ravnega dna velike posode iz sivo-rjave žgane gline. Vel. fragm. $10,3 \times 7,0$ cm; Inv. št. 10247
35. Fragment spodnjega dela večje posode z ravnim dnom, iz svetlo rjave žgane gline. Vel. fragm. $9,8 \times 7,5$ cm; Inv. št. 10248
36. Fragment spodnjega dela srednje velike posode iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. $6,4 \times 6,3$ cm; Inv. št. 10249
37. Fragment spodnjega dela večje posode z ravnim dnom, iz svetlo rjave žgane gline. Vel. fragm. $13,0 \times 10,5$ cm; Inv. št. 10250
38. Fragment spodnjega dela večje posode z ravnim dnom, iz sivkasto-rjave žgane gline. Vel. fragm. $10,2 \times 7,5$ cm; Inv. št. 10251
39. Fragment spodnjega dela večje posode z ravnim dnom, iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. $8,0 \times 8,7$ cm; Inv. št. 10252
40. Fragment spodnjega dela večje posode z ravnim dnom, iz rjavo žgane gline. Vel. fragm. $6,5 \times 7,0$ cm; Inv. št. 10253
41. Fragment spodnjega dela večje posode z rahlo uglobljenim dnom, iz rjavo žgane gline. Vel. fragm. $8,5 \times 7,8$ cm; Inv. št. 10254
42. Fragment ravnega dna večje posode iz rjavo žgane gline. Vel. fragm. $8,5 \times 8,0$ cm; Inv. št. 10255
43. Fragment spodnjega dela velike posode z ravnim dnom, iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. $7,2 \times 4,7$ cm; Inv. št. 10256
44. Fragment ravnega dna srednje velike posode iz rjavo-sivo žgane gline. Vel. fragm. $6,8 \times 6,3$ cm; Inv. št. 10257
45. Fragment spodnjega dela večje posode z rahlo vglobljenim dnom iz svetlo rumene žgane gline. Vel. fragm. $8,2 \times 7,3$ cm; Inv. št. 10258
46. Fragment spodnjega dela velike posode z ravnim dnom, iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. $5,4 \times 4,7$ cm; Inv. št. 10259
47. Fragment ravnega dna večje posode iz rjavo žgane gline. Vel. fragm. $9,0 \times 4,0$ cm; Inv. št. 10260
48. Fragment zgornjega dela večjega lonca z navzven zavihanim ustjem, iz rjavo-sivo žgane gline. Vel. fragm. $7,2 \times 4,8$ cm; Inv. št. 10261
49. Fragment navzven zavihanega ustja srednje velike posode iz rdečkaste žgane gline. Pod ustjem so poševni vrezi. Vel. fragm. $7,5 \times 3,6$ cm; Inv. št. 10262
50. Fragment zgornjega dela manjšega lonca z navzven zavihanim ustjem, iz sivo-rjavo žgane gline. Na zunanji strani ustja sta 2 kaneluri. Vel. fragm. $6,0 \times 3,5$ cm; Inv. št. 10263
51. Fragment zgornjega dela večjega lonca z močno navzven zavihanim ustjem, iz sivkasto-rjavo žgane gline. Ob notranjem zgornjem robu ustja je kanelura. Vel. fragm. $7,3 \times 4,2$ cm; Inv. št. 10264

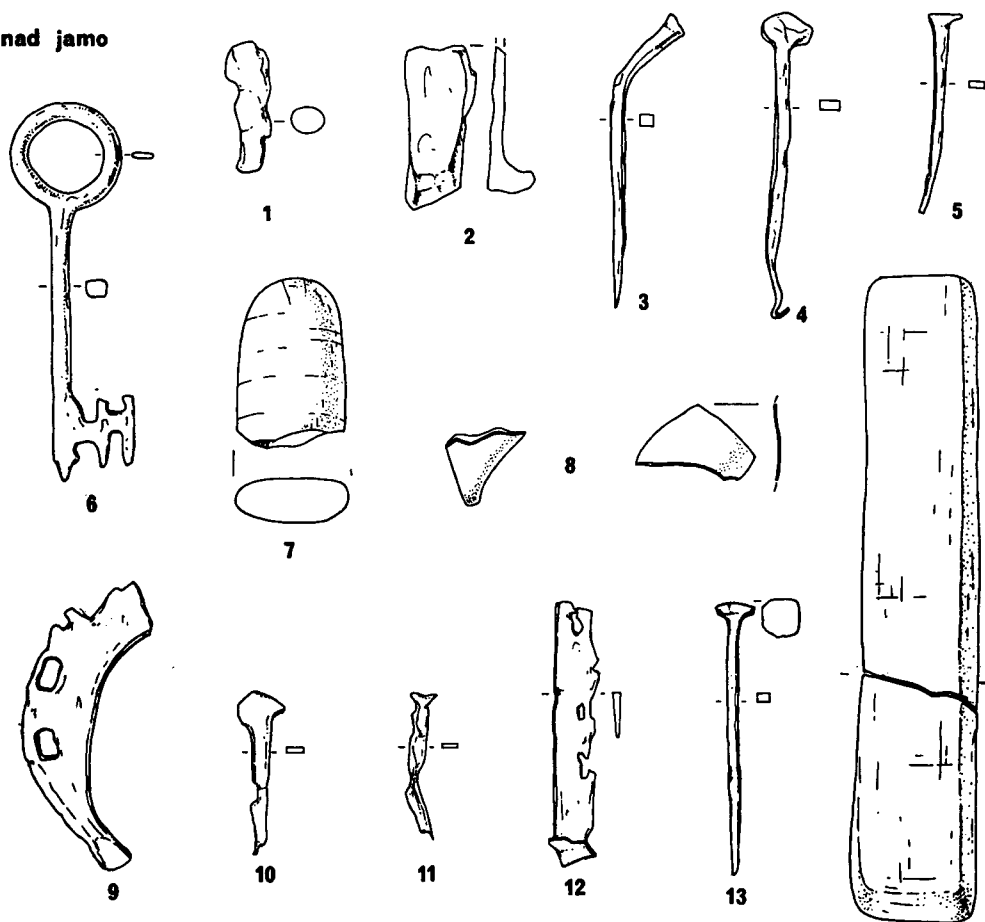
52. Fragment zgornjega dela večjega lonca z navzven zavihanim ustjem, iz sivo-rjavo žgane gline. Ustje je odebeljeno. Vel. fragm. $7,5 \times 3,7$ cm; Inv. št. 10265
53. Fragment zgornjega dela manjšega lonca z močno navzven zavihanim ustjem, iz sivo-rjavo žgane gline. Na obodu so ozke kanelure. Vel. fragm. $4,8 \times 6,1$ cm; Inv. št. 10266
54. Fragment zgornjega dela srednje velike posode z navzven zavihanim ustjem, iz sivo-rjavo žgane gline. Vel. fragm. $7,5 \times 5,2$ cm; Inv. št. 10267
55. Dva fragmenta ostenja večje posode iz svetlo rjavo žgane gline. Ostenje je kanelirano. Vel. fragm. $10,2 \times 10,8$ cm; in $7,0 \times 9,6$ cm; Inv. št. 10268
56. Fragment ostenja večje posode iz rdečkasto žgane gline. Na fragmentu so vzporedne kanelure. Vel. fragm. $8,0 \times 7,6$ cm; Inv. št. 10269
57. Fragment ostenja srednje velike posode iz rjavo-sivo žgane gline. Na fragmentu so različne široke kanelure. Vel. fragm. $7,0 \times 5,3$ cm; Inv. št. 10270
58. Fragment ostenja srednje velike posode iz sivo-rjavo žgane gline. Na fragmentu so vzporedne kanelure. Vel. fragm. $7,2 \times 6,5$ cm; Inv. št. 10271
59. Fragment ostenja manjše posode iz svetlo sivo žgane gline. Na fragmentu so vzporedne kanelure. Vel. fragm. $5,2 \times 4,8$ cm; Inv. št. 10272

v jami:

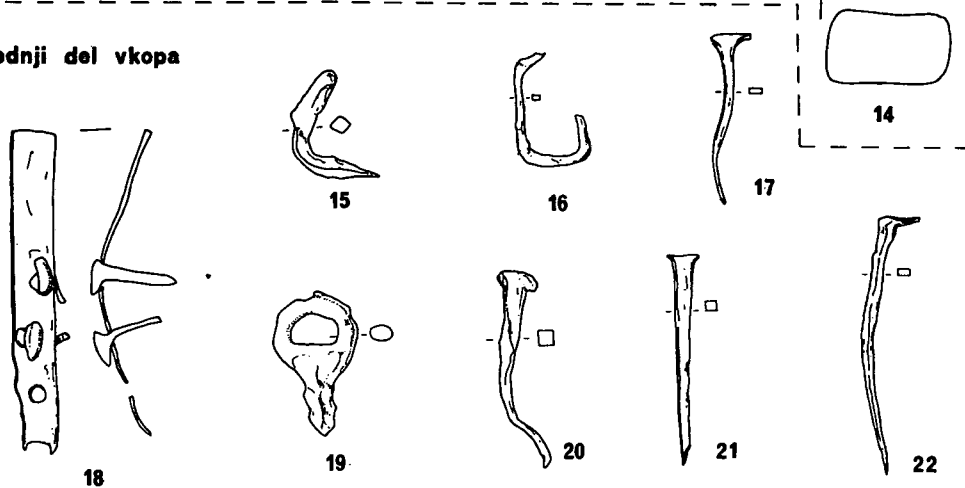
60. Vrat stekleničaste posode iz rumenkasto žgane gline, z rahlo odebeljenim pokončnim ustjem. Ohr. v. fragm. $2,8 \times 4,5$ cm; Inv. št. 6383 (T. 4, 18)
61. Fragment ravnega dna manjše posode iz rjavo žgane gline. Vel. fragm. $6,1 \times 4,8$ cm; Inv. št. 8583 (T. 3, 18)
62. Dva fragmenta skoraj pokončnega ustja srednje velikega lonca iz svetlo rjavo žgane gline. Ustje je na zunanji strani rahlo profilirano. Vel. fragm. $7,5 \times 3,5$ cm in $7,8 \times 4,5$ cm; Inv. št. 8587 (T. 3, 16)
63. Fragment zgornjega dela večjega lonca s skoraj pokončnim ustjem iz rjavkasto žgane gline. Ustje je na zunanji strani rahlo sedlasto uboklo. Vel. fragm. $8,5 \times 3,6$ cm; Inv. št. 8588 (T. 3, 19)
64. Fragment pokončnega odebeljenega ustja večjega lonca iz rdeče-sivo žgane gline. Na fragmentu je s prsti odtisnjeno rebro. Vel. fragm. $4,5 \times 4,8$ cm; Inv. št. 8589 (T. 3, 21)
65. Fragment rahlo navzven zavihanega ustja manjšega lonca iz rjavo žgane gline. Ustje ima na zunanji strani ob spodnjem robu kaneluro. Vel. fragm. $4,6 \times 3,5$ cm; Inv. št. 8590 (T. 3, 22)
66. Fragment dela ostenja z ostankom trakastega ročaja večjega lonca ali vrča iz rjavkasto žgane gline. Na ročaju sta dva vzdolžna vreza. Vel. fragm. $6,0 \times 3,8$ cm; Inv. št. 8591
67. Dva fragmenta spodnjega dela večje posode z ravnim dnom, iz svetlo rjavo žgane gline. Vel. fragm. $9,8 \times 5,1$ cm; Inv. št. 8592
68. Fragment spodnjega dela manjše posode z ravnim dnom, iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. $6,8 \times 3,8$ cm; Inv. št. 8593 (T. 3, 15)
69. Dva fragmenta ostenja velike posode iz rjavo-sivo žgane gline. Vel. fragm. (zlepljenega) $11,2 \times 10,7$ cm; Inv. št. 8594
70. Fragmentirano ravno dno velike posode iz sivo-rjavo žgane gline. Vel. fragm. $11,0 \times 8,0$ cm; Inv. št. 8595
71. Fragment spodnjega dela večje posode z ravnim dnom, iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. $7,2 \times 7,2$ cm; Inv. št. 8596
72. Fragment spodnjega dela manjše posode z ravnim dnom, iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. $8,2 \times 5,6$ cm; Inv. št. 8597 (T. 4, 9)
73. Fragment spodnjega dela manjše posode z ravnim dnom iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. $5,2 \times 4,2$ cm; Inv. št. 8598
74. Fragment spodnjega dela ostenja večje posode iz sivo-rjavo žgane gline. Vel. fragm. $7,7 \times 5,8$ cm; Inv. št. 8599
75. Fragment ostenja srednje velike kroglaste posode iz sivo-rjave žgane gline. Vel. fragm. $11,8 \times 8,0$ cm; Inv. št. 8600 (T. 4, 6)
76. Fragment spodnjega dela majhne posode z rahlo vglobljenim dnom iz temno sivo žgane gline. Vel. fragm. $5,3 \times 4,2$ cm; Inv. št. 8601
77. Fragment ostenja srednje velike posode iz rjavo žgane gline. Površina je drobno kanelirana, na rahlo dvignjenem rebro je vrezana valovnica. Vel. fragm. $6,8 \times 7,2$ cm; Inv. št. 8602
78. Fragment zgornjega dela ostenja večje posode iz svetlo rjavo žgane gline. Na fragmentu je kanelura med višjim in nižjim polkrožnim rebrom. Vel. fragm. $7,3 \times 5,8$ cm; Inv. št. 8603
79. Fragment zgornjega dela ostenja manjše posode iz rjavkasto žgane gline. Na fragmentu je ozko trikotno rebro. Vel. fragm. $5,7 \times 3,3$ cm; Inv. št. 8604
80. Dva fragmenta različnih ostenij večjih posod iz rjavo-sivo žgane gline. Vel. fragm. $10,8 \times 9,2$ cm in $9,0 \times 7,3$ cm; Inv. št. 8605
81. Fragment zgornjega dela majhnega lonca z rahlo navzven zavihanim ustjem, iz rjavkasto žgane gline. Ostenje je kanelirano. Vel. fragm. $8,2 \times 6,7$ cm; Inv. št. 8606 (T. 4, 3)
82. Dva fragmenta dna in spodnjega dela posode z debelim ostenjem, iz rjavo žgane gline. Na dno in spodnji del ostenja je prilepljena verjetno organska snov. Vel. fragm. $8,8 \times 5,2$ cm in $7,1 \times 5,1$ cm; Inv. št. 8607
83. Fragment zgornjega dela rdeče žgane posode. Vel. fragm. $5,1 \times 2,1$ cm; Inv. št. 8608

84. Dva fragmenta srednje velike posode iz sivo-rdeče žgane gline. Vel. fragm. $4,2 \times 5,5$ cm in $2,4 \times 5,7$ cm; Inv. št. 8609
85. Fragment zgornjega dela ostenja srednje velike posode s kanelirano površino, iz sivkasto žgane gline. Vel. fragm. $6,5 \times 6,7$ cm; Inv. št. 8610
86. Fragment ostenja srednje velike posode iz sivo-rjavo žgane gline. Na fragmentu je ozko trikotno rebro. Vel. fragm. $4,6 \times 3,3$ cm; Inv. št. 8611
87. Fragment zgornjega dela ostenja srednje velike posode iz rjavo žgane gline. Površina je rahlo kanelirana. Vel. fragm. $5,5 \times 5,8$ cm; Inv. št. 8612
88. Fragment navzven zavihanega ustja srednje velike posode iz svetlo rjavo žgane gline. Ustje je na zunanji strani polkrožno poudarjeno. Vel. fragm. $4,6 \times 3,2$ cm; Inv. št. 8613
89. Fragment skleda z ravnim dnom iz svetlo rjavo žgane gline. Vel. fragm. $6,6 \times 4,4$ cm; Inv. št. 8614 (T. 4, 4)
90. Fragment navzven zavihanega ustja velike posode iz rjavo-sivo žgane gline. Pod ustjem je ostro trikotno rebro. Vel. fragm. $4,5 \times 4,3$ cm; Inv. št. 8615 (T. 4, 1)
91. Fragment zgornjega dela korznika s širokim, rahlo sedlastim robom ustja iz temno rjavo žgane gline. Vel. fragm. $5,7 \times 3,7$ cm; Inv. št. 8616 (T. 4, 7)
92. Fragment zgornjega dela velikega lonca z rahlo navzven zavihanim ustjem, iz rjavo žgane gline. Ob notranjem zgornjem robu ustja je kanelura. Vel. fragm. $5,7 \times 4,3$ cm; Inv. št. 8617
93. Fragment zgornjega dela manjšega lonca z navzven zavihanim ustjem, iz rjavo žgane gline. Vel. fragm. $5,6 \times 3,8$ cm; Inv. št. 8618 (T. 4, 8)
94. Fragment zgornjega dela manjšega lonca z navzven zavihanim ustjem, iz rjavo žgane gline. Na vratu posode je ozko rebro. Vel. fragm. $5,1 \times 4,5$ cm; Inv. št. 8619 (T. 4, 2)
95. Fragment zgornjega dela večje posode z močno navzven zavihanim ustjem, iz rjavo žgane gline. Vel. fragm. $5,6 \times 8,0$ cm; Inv. št. 8620
96. Fragment zgornjega dela srednje velike posode iz rjavo žgane gline. Ustje je zavihano navzven in na zunanji strani rahlo sedlasto vboklo. Vel. fragm. $7,7 \times 3,8$ cm; Inv. št. 8621
97. Fragment posode z ročajem iz svetlo rjavo žgane gline. Na fragmentu je ob ročaju niz prekrizanih poševnih vrezov. Vel. fragm. $7,7 \times 7,0$ cm; Inv. št. 8622 (T. 4, 5)
98. Fragment spodnjega dela večje posode z ravnim dnom, iz sivo-rjavo žgane gline. Vel. fragm. $9,5 \times 6,5$ cm; Inv. št. 8623
99. Fragment spodnjega dela srednje velike posode z rahlo vglobljenim dnom, iz rjavo žgane gline. Vel. fragm. $5,2 \times 3,8$ cm; Inv. št. 8624
100. Fragment spodnjega dela majhne posode z rahlo vglobljenim dnom, iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. $5,5 \times 4,3$ cm; Inv. št. 8625
101. Fragment ostenja velike posode iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. $9,2 \times 6,7$ cm; Inv. št. 8626
102. Trije fragmenti zgornjega dela večjega lonca z močno navzven zavihanim profiliranim ustjem, iz svetlo rjavo žgane gline. Na ramenu posode je trikotno rebro, spodnji del ostenja je kaneliran in okrašen z vrezano valovnico. Vel. fragm. $10,8 \times 6,0$; $8,2 \times 7,3$ in $8,5 \times 4,8$ cm; Inv. št. 8627 (T. 4, 15)
103. Fragment zgornjega dela velikega lonca z navzven zavihanim ustjem, ki poudarjeno prehaja v vrat posode, iz rjavo žgane gline. Na vratu posode je ozko rebro. Vel. fragm. $17,4 \times 8,2$ cm; Inv. št. 8628 (T. 3, 12)
104. Fragment zgornjega dela manjše posode z močno navzven zavihanim ustjem, iz rjavo žgane gline. Ustje je na zunanji strani sedlasto vboklo. Vel. fragm. $6,8 \times 5,2$ cm; Inv. št. 8629 (T. 4, 13)
105. Fragment zgornjega dela manjšega lonca z navzven zavihanim, na zunanji strani sploščenim ustjem, iz rjavo žgane gline. Vel. fragm. $5,6 \times 3,8$ cm; Inv. št. 8630
106. Fragment majhne skleda z rahlo vglobljenim dnom in navzven zavihanim ustjem, iz svetlo rjavo žgane gline. Vel. fragm. $6,1 \times 4,7$ cm; Inv. št. 8631 (T. 4, 16)
107. Fragment zgornjega dela srednje velikega lonca z močno navzven zavihanim ustje, iz svetlo rjavo žgane gline. Vel. fragm. $9,1 \times 3,8$ cm; Inv. št. 8632
108. Fragmenti manjšega lonca z nizkim nekoliko navzven zavihanim ustjem iz temno sivo žgane gline. Ustje ima ob notranjem robu kaneluro. Vel. fragm. od $8,7 \times 3,6$ cm do $6,0 \times 3,3$ cm; Inv. št. 8633 (T. 4, 17)
109. Fragmenti večje posode s kanelirano površino, iz rjavo žgane gline. Ustje je zavihano navzven. Vel. fragm. od $8,8 \times 6,3$ cm do $3,4 \times 4,8$ cm; Inv. št. 8634
110. Fragment zgornjega dela večjega lonca z močno navzven zavihanim ustjem, iz rjavo žgane gline. Površina je rahlo kanelirana. Vel. fragm. $7,3 \times 6,3$ cm; Inv. št. 8635
111. Fragment zgornjega dela manjšega lonca z močno navzven zavihanim ustjem, iz rjavo žgane gline. Ustje ima na zunanji strani ob spodnjem robu kaneluro. Vel. fragm. $4,0 \times 4,1$ cm; Inv. št. 8636
112. Fragment zgornjega dela velike posode iz svetlo rjavo žgane gline. Ustje je na zunanji strani sedlasto vboklo in poudarjeno prehaja v vrat posode. Vel. fragm. $7,0 \times 5,4$ cm; Inv. št. 8637
113. Fragment zgornjega dela velikega lonca s skoraj pokončnim profiliranim ustjem, iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. $6,2 \times 3,6$ cm; Inv. št. 8638
114. Fragment odebeljenega navzven zavihanega ustja srednje velikega lonca iz rjavo-sivo žgane gline. Vel. fragm. $8,3 \times 2,8$ cm; Inv. št. 8639
115. Fragment ostenja velike posode iz rjavo žgane gline. Ostenje je plitvo kanelirano. Vel. fragm. $9,0 \times 6,8$ cm; Inv. št. 8640

nad jamo

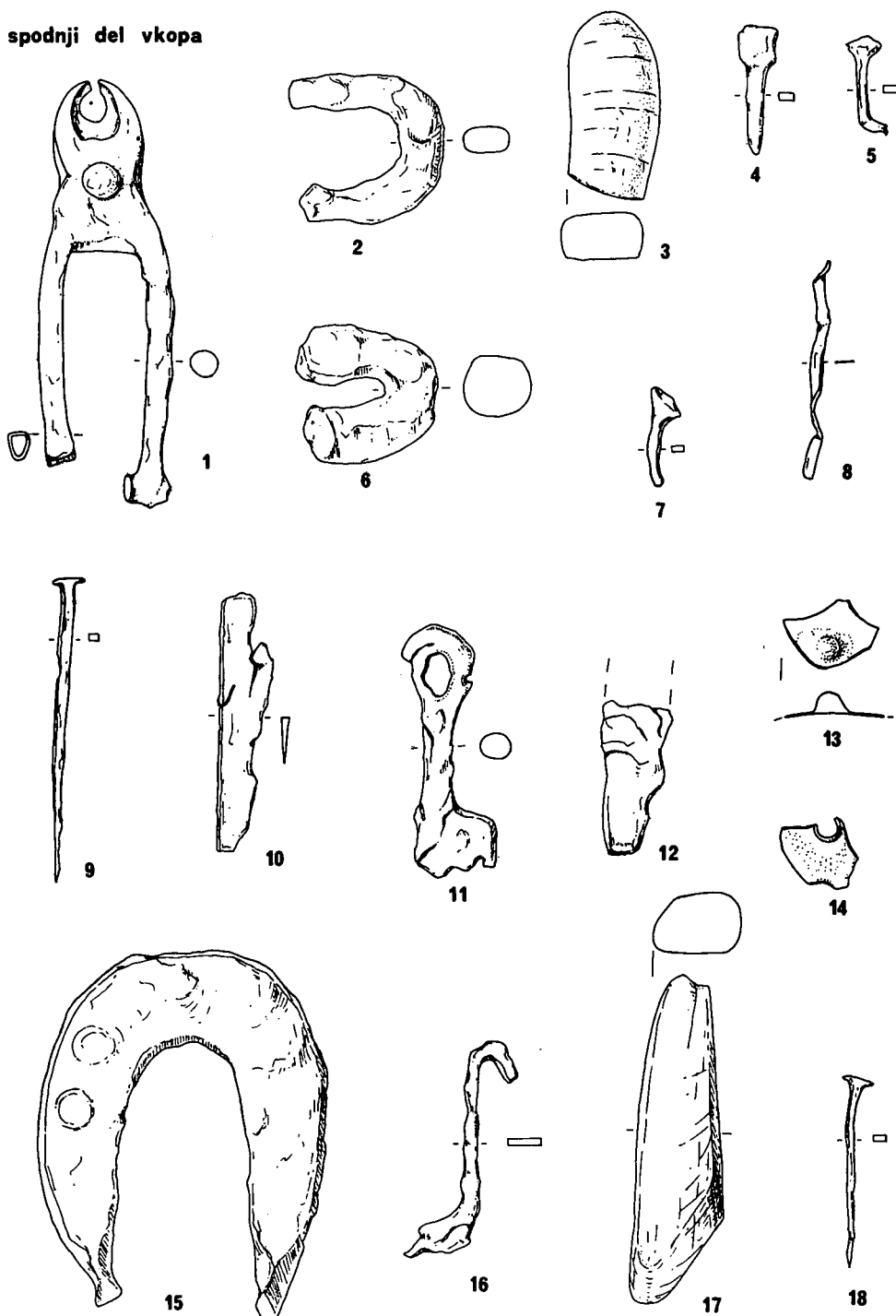

srednji del vkopa

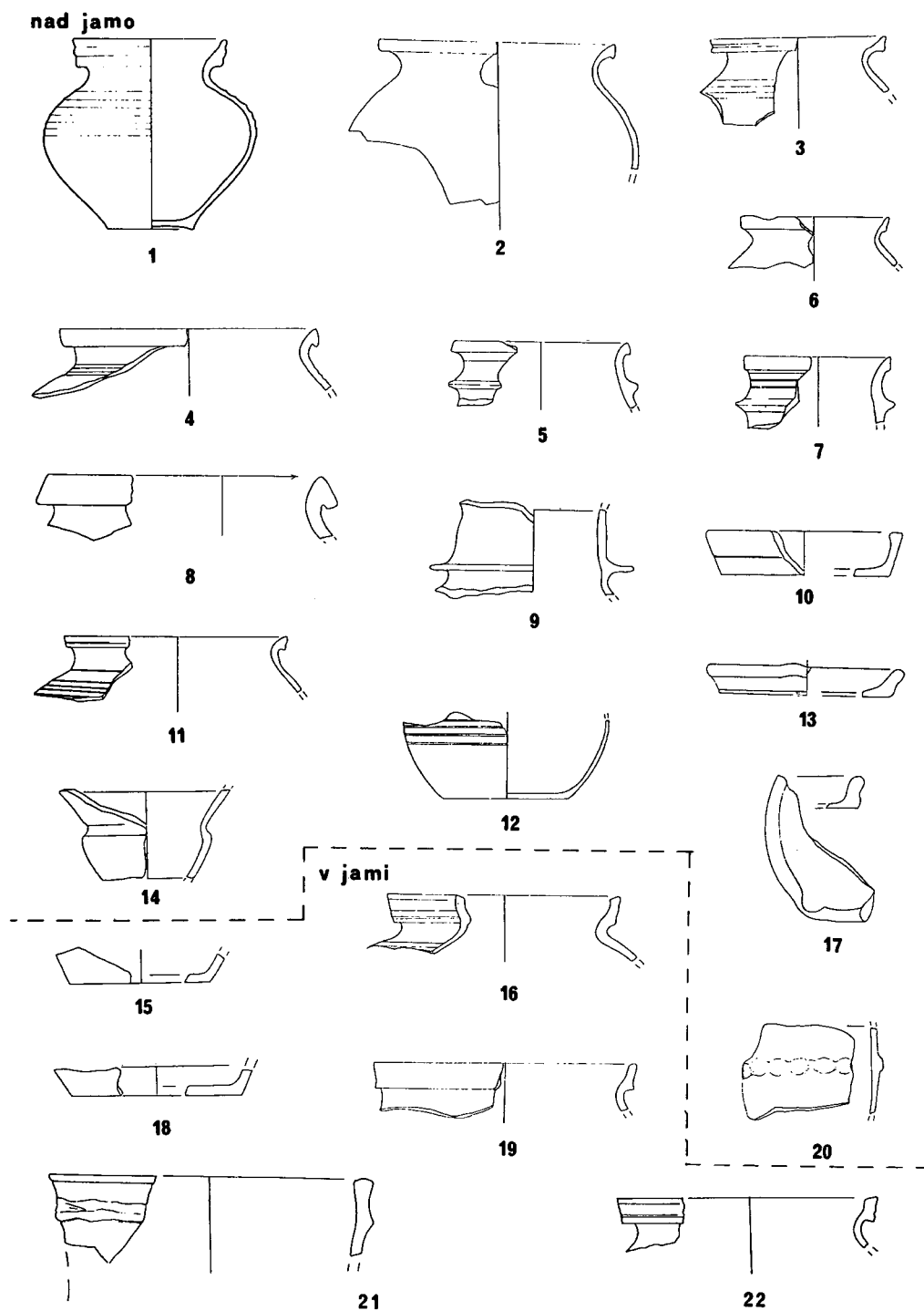

T. 1: železni in drugi predmeti, najdeni nad jamo in v srednjem delu vkopa (vse približno 1:2)
— risba V. Stare

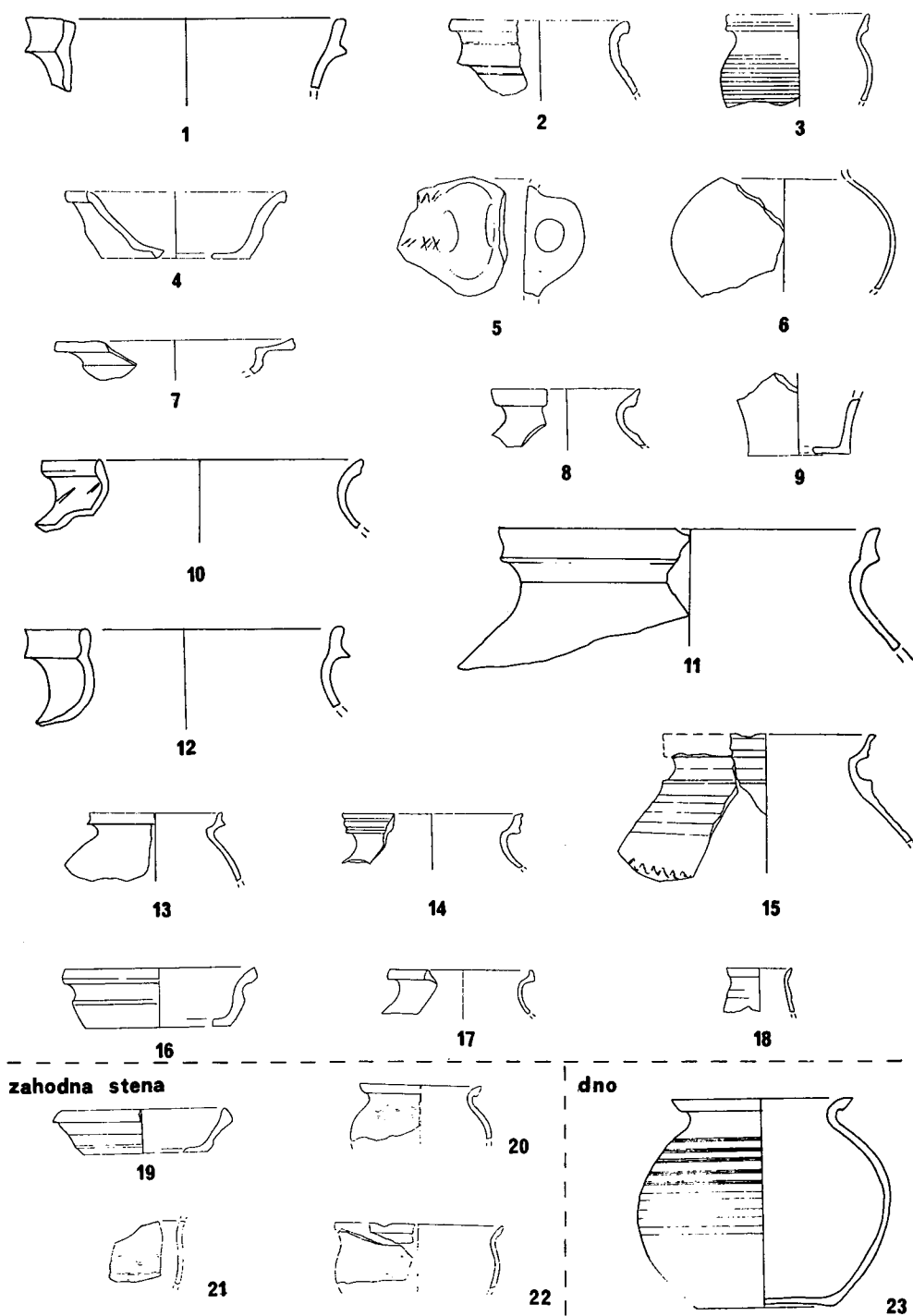
spodnji del vkopa

T. 2: predmeti iz spodnjega dela vkopa (vse približno 1:2) – risba V. Stare

T. 3: keramične posode najdene nad vkopom in v njem (vse približno 1:4) – risba V. Stare

T. 4: keramične posode iz vkopa, zahodne stene in dna zemljanke (vse približno 1:4)
– risba V. Stare

116. Fragment ostenja večje posode iz svetlo rjavo žgane gline. Na fragmentu so plitve kanelure. Vel. fragm. 7,8 × 5,2 cm; Inv. št. 8641
117. Fragment ostenja srednje velike posode iz rjavo žgane gline. Površina je kanelirana. Vel. fragm. 5,6 × 3,5 cm; Inv. št. 8642
118. Fragment spodnjega dela srednje velike posode z ravnim dnom, iz rjavo žgane gline. Vel. fragm. 6,8 × 6,2 cm; Inv. št. 8643
119. Fragment spodnjega dela jajčasto ovalnega lonca iz temno sivo žgane gline. Dno je ravno. Vel. fragm. 6,0 × 5,8 cm; Inv. št. 8644
120. Fragment spodnjega dela velike posode z ravnim dnom, iz rjavo žgane gline. Vel. fragm. 6,3 × 6,0 cm; Inv. št. 8645
121. Fragment zgornjega dela srednje velikega lonca z navzven zvihanim ustjem, iz rjavo-sivo žgane gline. Ustje ima na zunanji strani ob spodnjem in zgornjem robu kaneluro. Vel. fragm. 6,1 × 3,8 cm; Inv. št. 8646
122. Dva fragmenta zgornjega dela majhne posode z visokim profiliranim ustjem, iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. 5,2 × 3,5 cm in 4,8 × 3,4 cm; Inv. št. 8647 (T. 4, 14)
123. Fragment spodnjega dela manjše posode z ravnim dnom, iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. 5,2 × 3,7 cm; Inv. št. 8648
124. Fragment zgornjega dela srednje velike posode z navzven zavihanim ustjem, iz svetlo rjavo žgane gline. Vel. fragm. 7,0 × 5,8 cm; Inv. št. 8649
125. Fragment ostenja velike posode iz rjavkasto žgane gline. Na fragmentu so plitve kanelure. Vel. fragm. 9,3 × 9,3 cm; Inv. št. 8650
126. Dva fragmenta ostenja večje posode iz rjavo-sivo žgane gline. Vel. fragm. 8,0 × 4,3 cm in 5,0 × 5,5 cm; Inv. št. 8651
127. Fragment zgornjega dela ostenja večje posode iz rjavo-sivo žgane gline. Vel. fragm. 6,1 × 5,3 cm; Inv. št. 8652
128. Fragment spodnjega dela večje posode z ravnim dnom, iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. 10,0 × 5,7 cm; Inv. št. 8653
129. Fragment rahlo vglobljenega dna srednje velike posode iz rjavo žgane gline. Vel. fragm. 4,9 × 6,1 cm; Inv. št. 8654
130. Fragment zgornjega dela velikega lonca z navzven zavihanim polkrožnim ustjem iz svetlo rjavo žgane gline. Na vratu so kratki poševni vrezi. Vel. fragm. 6,2 × 3,6 cm; Inv. št. 8655 (T. 4, 10)
131. Fragment navzven zavihanega ustja srednje velikega lonca iz rjavkasto žgane gline. Vel. fragm. 5,2 × 3,1 cm; Inv. št. 8656
132. Fragment ostenja večje posode iz rjavo-sivo žgane gline. Ostenje je kanelirano in je na njem vrezana valovnica. Vel. fragm. 4,7 × 4,6 cm; Inv. št. 8657
133. Štirje fragmenti ostenja večje posode iz rjavkasto žgane gline. Površina je kanelirana. Vel. fragm. od 4,6 × 4,1 cm do 4,4 × 4,6 cm; Inv. št. 8658
134. Pet fragmentov ostenja večje posode iz rjavo-sivo žgane gline. Vel. fragm. od 6,5 × 6,5 cm do 4,4 × 5,3 cm; Inv. št. 8659

ob zahodni steni vkopa:

135. Fragment temno sivo žgane bikonične posode. Na obodu sta vrezani valovnici. Vel. fragm. od 6,0 × 8,2 cm do 3,2 × 2,5 cm; Inv. št. 6379 (T. 4, 22)
136. Dva fragmenta temno sivo žgane posode. Na fragmentih je vrezana valovnica. Vel. fragm. 5,4 × 5,8 cm in 5,6 × 5,6 cm; Inv. št. 6380 (T. 4, 21)
137. Fragment zgornjega dela manjšega lonca z navzven zavihanim ustjem. Na ramenu posode sta vrezani valovnici. Vel. fragm. 3,5 × 5,0 cm; Inv. št. 6381 (T. 4, 20)
138. Fragment lampica-lojenke iz rjavkasto-sivo žgane gline. Vel. fragm. 8,5 × 3,6 cm; Inv. št. 6382 (T. 4, 19)

na dnu vkopa:

139. Lonec iz rjavkasto-rdeče žgane gline z ravnim dnom, rahlo odebeljenim navzven zavihanim ustjem in močno zaobljenim največjim obodom. V. 13,5 cm; pr. u. 12,5 cm; pr. d. 9,2 cm; n. pr. 15,6 cm; Inv. št. 6378 (T. 4, 23)

Opis kovinskih predmetov

nad jamo:

1. Fragment spodnjega dela železne podkve. Vel. fragm. 5,1 cm; Inv. št. 2525 (T. 1, 2)
2. Fragmentiran železen žebelj s pahljačasto glavico. D. 6,4 cm; Inv. št. 2526 (T. 1, 1)
3. Železen ukrivljen žebelj brez glavice, kvadratnega preseka. D. 9,3 cm; Inv. št. 2527 (T. 1, 3)
4. Železen žebelj s pahljačo glavico, pravokotnega preseka. D. 9,7 cm; Inv. št. 2528 (T. 1, 4)
5. Železen žebelj z enostransko glavico, pravokotnega preseka. D. 6,1 cm; Inv. št. 2529 (T. 1, 5)
6. Železen ključ z okroglo zanko in brado z dvema zareza na spodnjem in eno na zgornjem robu. D. 11,7 cm; Inv. št. 2530 (T. 1, 6)
7. Železen žebelj s pahljačo glavico, pravokotnega preseka. D. 4,8 cm; Inv. št. 2639 (T. 1, 10)
8. Železen žebelj pravokotnega preseka, z mnogokotno glavico. D. 5,0 cm; Inv. št. 2640 (T. 1, 11)

9. Fragment majhne železne podkve. D. 9,2 cm; Inv. št. 2641 (T. 1, 9)
10. Železen žebelj kvadratatega preseka, s kvadratasto glavico. D. 8,5 cm; Inv. št. 2642 (T. 1, 13)
11. Fragmentiran železen okov, na eni strani upognjen. D. 8,4 cm; Inv. št. 2643 (T. 1, 12)

srednji del vkopa:

12. Železen podolgovat okov z dvema trnastima zakovicama. D. 11,0 cm; Inv. št. 2531 (T. 1, 18)
13. Železen ukrivljen žebelj s pravokotno glavico, pravokotnega preseka. D. 6,0 cm; Inv. št. 2532 (T. 1, 20)
14. Železen ukrivljen žebelj brez glavice. D. 3,7 cm; Inv. št. 2533 (T. 1, 15)
15. Zanka zelenega okova. D. 3,6 cm; Inv. št. 2534 (T. 1, 19)
16. Železen žebelj, pravokotnega preseka, z deltoidasto glavico. D. 5,0 cm; Inv. št. 2645 (T. 1, 17)
17. Močno ukrivljen železen žebelj z odlomljeno glavico. D. 3,6 cm; Inv. št. 2646 (T. 1, 16)
18. Železen žebelj, kvadratatega preseka, s poškodovano glavico. D. 8,2 cm; Inv. št. 2647 (T. 1, 22)
19. Železen žebelj pravokotnega preseka, s trikotno glavico. Vel. fragm. 7,0 cm; Inv. št. 2648 (T. 1, 21)

spodnji del vkopa:

20. Polkrožna zanka z ovalnim presekom. Pr. 5,0 cm; Inv. št. 2536 (T. 2, 2)
21. Železen podkovski žebelj. D. 4,5 cm; Inv. št. 2537 (T. 2, 4)
22. Železne klešče z ovalno čeljustjo. Ena ročica je votla, druga spodaj polkrožno razširjena. D. 13,0 cm; pr. čeljusti 3,0 cm; Inv. št. 2538 (T. 2, 1)
23. Železna polkrožna zanka, okroglega preseka. Pr. 4,5 cm; Inv. št. 2539 (T. 2, 6)
24. Fragment podkovskega železnega žeblija s trombasto glavico. D. 3,4 cm; Inv. št. 2540 (T. 2, 7)
25. Železna žica pravokotnega preseka. D. 7,0 cm; Inv. št. 2541 (T. 2, 8)
26. Železen žebelj kvadratnega preseka, s pravokotno glavico. Vel. fragm. 10,2 cm; Inv. št. 2649 (T. 2, 9)
27. Železen žebelj z okroglo zanko in pravokotno brado. D. 8,7 cm; Inv. št. 2650 (T. 2, 11)
28. Fragment spodnjega dela železne podkve. D. fragm. 5,4 cm; Inv. št. 2651 (T. 2, 12)
29. Fragmentiran železen nož. D. 8,7 cm; Inv. št. 2652 (T. 2, 10)
30. Železen podkovski žebelj s kroglasto glavico. D. 3,3 cm; Inv. št. 2654 (T. 2, 5)
31. Fragment železnega okova, z eno upognjeno konico. D. 7,2 cm; Inv. št. 2656 (T. 2, 16)
32. Železna podkev. D. 12,4 cm; Inv. št. 2657 (T. 2, 15)
33. Železen žebelj, kvadratnega preseka, z majhno pravokotno glavico. D. 6,5 cm; Inv. št. 2659 (T. 2, 18)

Opis drugih predmetov

nad jamo:

1. Fragment posodice iz rumenkastega stekla. Vel. fragm. 3,5 × 2,0 cm; Inv. št. 2636 (T. 1, 8)
2. Fragmentiran stožčast izrastek iz rumenkastega stekla. Vel. fragm. 2,8 cm; Inv. št. 2638 (T. 1, 8)
3. Fragment brusnega kamna ovalnega preseka. Vel. fragm. 4,7 × 3,2 cm; Inv. št. 2637 (T. 1, 7)
4. Prelomljen brusni kamen pravokotnega preseka. V. 20,0 cm; Inv. št. 2644 (T. 2, 14)

spodnji del vkopa:

5. Fragment posode iz prozornega stekla s temno modrim polkrožnim izrastkom. Vel. fragm. 3,3 × 2,5 cm; Inv. št. 2653 (T. 2, 13)
6. Fragment posode iz belkastega stekla. Vel. fragm. 1,9 × 2,7 cm; Inv. št. 2655 (T. 2, 14)
7. Fragment brusnega kamna pravokotnega preseka. D. fragm. 6,1 cm; Inv. št. 2535 (T. 2, 3)
8. Brusni kamen, nepravilno pravokotnega preseka. D. 11,0 cm; Inv. št. 2658 (T. 2, 17)
9. Fragment brusnega kamna, ovalnega preseka. D. 11,7 cm; Inv. št. 2539 a

Zusammenfassung

ERDWOHNGRUBE AUS OTOK (GUTENWERTH) BEI DOBRAVA

Vida Stare

1975 begann man in Otok (Gutenwerth) bei Dobrava den westlichen Teil der Ausgrabungsfläche 2 im zentralen Teil der Gesamtfläche von Otok aufzudecken. Hier sind wir in der Tiefe des Planums 4 (bis zu 1,20 m unterhalb der Gehfläche) auf eine 20–30 cm dicke Schicht des Schwemmguts gestoßen. Nach dem Abtragen dieses geologisch dokumentierten Schwemmguts aus dem 11. Jh. wurde deutlich, daß wir es mit einem eingegrabenen Objekt zu tun hatten, dessen Form sich in die Tiefe mehrfach veränderte. Die Eintiefung selbst sowie die Funde darin ließen auf eine eingegrabene Wohnstätte, auf eine Erdwohngrube schließen.

Die Ausgrabungen wurden in den Jahren 1975 bis 1980 durchgeführt. Die langjährigen Ausgrabungsarbeiten sowie die Mikrodokumentation in der Wohngrube selbst ergaben, daß die Grube eine längere Zeit hindurch benutzt wurde. Vor der Überschwemmung im 11. Jh. hatte sie 2 oder

3 Entwicklungsstufen. Ihre Form wechselte von der ältesten, unregelmäßigen Ovalform bis zu der jüngsten dreieckigen. Die Wände der ältesten Eintiefung waren vertikal, später leicht nach innen gebogen. Die Wände der älteren Erdwohngrube waren mit doppeltem Holzflechtwerk belegt, was im nordöstlichen Teil der Nordwand erhalten ist. Auf dem Boden der Grube war eine bis zu 25 cm hohe Laubschicht aufgetragen. An der Ostwand der Wohngrube befand sich eine Feuerstelle. Ebenso eine an der Nordostecke vor dem Eingang in die Wohngrube wird in einer späteren Phase zur Wohngrube gehört haben. An der südöstlichen Seite befand sich eine ungleichmäßig runde Eintiefung, 2,20 × 2,50 m groß, die ein Bestandteil der Grube war. Rund um die Vertiefung für die Wohngrube sind größere und kleinere Löcher für Holzpfähle zu finden, was von einem hölzernen Überbau mit eventuellem Satteldach zeugt. In der ältesten Phase hatte die Erdwohngrube etwa folgende Maße: 4,00 × 3,00 m. Im Raum der Vertiefung sowie in der Erdwohngrube selbst fanden wir Eisen- und andere Gegenstände (Inv. Nr. G-2525-2541 und 2636-2659 : T.1, 1–22 und T.2, 1–18) sowie 500 Keramikfragmente. Davon wurden 139 inventarisiert (Inv. Nr. G-6377-6383, G-8583-8659 und 10218-10272 : T.3, 1–22 und T.4, 1–23). Nichtinventarisierte Stücke wurden vor allem als Beweis dafür aufgehoben, daß die Grube zu einem gewissen Zeitpunkt mit Abfallmaterial zugeschüttet war.

Wichtig ist das Verhältnis der Erdwohngrube zu anderen Bauten in diesem Teil der Ausgrabungsfläche 2. Der obere Rand der Wohngrube befand sich in der Höhe der Gehfläche des Horizontes der Holzbauten (12. Jh.), die nordöstlich und östlich, zum Teil aber auch an der Südseite der Grube nebeneinander aufgereiht waren. In der Zeit wird man die Wohngrube wohl zugeschüttet haben, sind doch oberhalb der zugeschütteten Eintiefung Keramik und ein Schlüssel mit gegliedertem Bart aus dem 14. Jh. zu finden.

Vor allem müßte man Überlegungen über ursprüngliche Phase der Wohngrube vor der Überschwemmung im 11. Jh. anstellen. Ihre Entstehungszeit ist schwer zu bestimmen, und dann müßte sie mindestens 2 oder 3 Entwicklungsstufen haben. Sie diene als menschliche Behausung, eingegraben war sie 60–100 cm unter der angeschwemmten Schicht, die ihrerseits 20–25 cm dick war. Die Grube war 40–80 cm tief, wobei vermerkt werden muß, daß man ihren Boden im mittleren Teil wegen des zu hohen Grundwasserstands nicht aufdecken konnte. In der Grube wurden verschiedene kleinere Gegenstände (T.2, 1–18), Keramikfragmente (T.4: 19–22) und ein unbeschädigter Topf (T.4: 23) gefunden.

Das Fundgut und die Mikrodokumentation der Eintiefung selbst haben gezeigt, daß sie auch in der Zeit nach der Überschwemmung existiert haben. Sie hatte wahrscheinlich 2–3 Entwicklungsstufen. Es kann jedoch nicht behauptet werden, daß sie immer als menschliche Behausung gedient hat.

Für die zeitliche Einordnung der Vertiefung für die Erdwohngrube stehen uns zwei Elemente zur Verfügung. Vornehmlich die geologisch bezeugte Überschwemmung im 11. Jh. und die Angabe über die Zuschüttung der Vertiefung, wo Keramik aus dem 13. und 14. Jh. gefunden wurde.

Die älteste Wohngrube aus der Zeit vor der überschwemmung im 11. Jh. haben wir als slawisch eingestuft, was heißt, daß wir damit auf dem Gebiet des heutigen Slowenien die erste bisher bekannte Erdwohngrube aus bereits slawischer Zeit entdeckt haben. Entsprechende Analogien sind in osteuropäischen Raum zu finden, der von Rußland über Rumänien, Tschechien, Slowakei, Bulgarien und das ehemalige Jugoslawien reicht, wo solche Wohnstätten in Bosnien gefunden worden sind. Durch die Entdeckung der Erdgrube in Otok gehört nun auch Slowenien diesem Raum an.⁴

Zur zeitlichen Bestimmung des Metall-, Keramik- und anderen Fundguts aus der Erdwohngrube in Otok bedienen wir uns der chronologischen Horizonte¹¹ (erster Horizont – spätes 15. Jahrhundert, zweiter Horizont – die letzten Phasen der gemauerten Häuser – 15. und 14. Jahrhundert, dritter Horizont – die ersten gemauerten Häuser des 13. und teilweise des 12. Jhs., vierter Horizont – Blockhäuser des 12. und des beginnenden 13. Jhs., fünfter Horizont – mit der Phase der Holzbauten mit Satteldach im 12. Jh. und sechster Horizont mit Erdwohngruben im 10. und 11. Jh.). Diese Abfolge der einzelnen Horizonte hilft nur bei dem Versuch einer absoluten zeitlichen Bestimmung der materiellen Kultur des hohen und späten Mittelalters. Zu einer zuverlässigen absoluten Datierung der einzelnen Funde als Ganzes aber fehlen absolut datierte Siedlungskomplexe jener Zeit im engeren mitteleuropäischen Raum. Eine zeitliche Bestimmung des Materials aufgrund einiger einzelner Analogien würde nicht zum gewünschten Ergebnis führen. Damit wird man noch warten müssen, bis uns weitere Ausgrabungsarbeiten in Otok vielleicht neue Anhaltspunkte für eine absolute Datierung der einzelnen Horizonte und der darin gefundenen Gegenstände liefern könnten.¹²

Erwähnt seien noch unsere Überlegungen über eine Rekonstruktion des Überbaus der Wohngrube in der älteren und der jüngeren Phase. Die Reste einer Wand aus doppeltem Flechtwerk an der westlichen Seite der Nordwand der älteren Eintiefung mußten wohl ein Satteldach tragen. Vermutungen über dessen Form konnten aufgrund der Vergleiche mit anderen Fundorten, z.B. aus Orašič (10.–12. Jh.) angestellt werden.¹³

Verwickelter ist die Frage des Überbaus und der Form der Dachkonstruktion bei der jüngeren Phase der Wohngrube, für den keinerlei Angaben über dessen Wände vorliegen. Am oberen Rand der Eintiefung gibt es zwar an der Ost- und Nordseite bis zu 60 cm tiefe Eingrabungen für Pfähle und Stützpfeiler des eventuellen Überbaus. Beim Überbau mußte vor allem berücksichtigt werden, wozu die Eintiefung gedient haben kann, zum Wohnen oder vielleicht zu handwerklichen Zwecken. Zu den Annahme verleitet eine äußere gemauerte Feuerstelle am Eingang zur Wohngrube. Falls hier Schmiedetätigkeit ausgeübt wurde, dann war der Raum um die Grube herum vielleicht offen und mit Pfeilern gestützt.

Für eine solche Wohngrubenform kenne ich bis jetzt noch keine Analogie. Außer vielleicht die nierenförmigen Gruben an der Fundstelle »Jazbine« in Balkovci bei Bjeljina, von denen I. Čremošnik meint, sie hätten in der Zeit zwischen dem 11. und 16. Jh. zur Verarbeitung von Metall gedient und einen offenen Außenraum gehabt.¹⁴ In Anbetracht der Eisenverarbeitung, die wir in Otok bereits in der Zeit vor dem 13. Jh. antreffen¹⁵, könnte eine solche Tätigkeit auch für den Raum der Wohngrube angenommen werden.

Unsere Schlußgedanken über die Erdwohngrube in Otok bei Dobrava können wir in einigen wichtigen Feststellungen zusammenfassen:

1. Von größtem Gewicht ist die Tatsache, daß sich die Wohngrube in diesem Teil Sloweniens befindet und sich so den slawischen eingegrabenen Wohnobjekten des 10. bis 15. Jhs. im weiteren osteuropäischen Raum anschließt.
2. Eingegraben wurde sie in der Zeit vor dem 11. Jh. und hatte 2 oder 3 Entwicklungsstufen. Sie diente als Behausung für Menschen.
3. In der Zeit nach dem 11. Jh. bis zum 14. Jh. hatte sie mindestens noch zwei Entwicklungsstufen und diente vielleicht für handwerkliche Tätigkeit.
4. Endgültig zugeschüttet wurde sie im 14. Jh., wofür die Keramik und der Schlüssel mit gegliedertem Bart sprechen, die oberhalb der ehemaligen Eintiefung lagen.
5. Gefüllt wurde sie mit Keramikschutt aus dem 13.–14. Jh.
6. Wahrscheinlich ist sie Teil einer durch die Überschwemmung zerstörten slawischen Siedlung. Die Bewohner dieser Siedlung befaßten sich mit der Bearbeitung von Leder und Eisen, Spuren dieser Tätigkeit sind im südlichen Teil der Ausgrabungsstätte in Otok zu finden.

Das sind einige der wichtigsten Feststellungen, die die Forschungsarbeiten an dem für unsere Geschichte so bedeutenden eingegrabenen Objekt erbracht haben. Dabei stellen sich noch andere für das Bestehen der slawischen Siedlung in Otok bedeutende Fragen. Eine Antwort darauf wird jedoch erst möglich sein, wenn die Forschungsarbeiten in Otok fortgeführt werden.

PONATISI ZGODOVINSKEGA ČASOPISA

V seriji ponatisov starejših številk ZČ sta letos spet izšla dva zvezka in sicer št. 1–4 letnika 14/1960 in št. 3–4 letnika 28/1974. To sta že 28. in 29. ponatisnjeni zvezek, tako da bodo v kratkem na voljo vse številke ZČ.

Tematika zvezka iz 1960 sega od neolitika do časa med obema vojnama. Josip Korošec piše o neolitu na Krasu in v Slovenskem primorju, Bogo Grafenauer o zgodnjefevdalni družbeni strukturi jugoslovanskih narodov, Nada Klaić o Neretljanski krajini v srednjem veku ter Jože Šorn o kartelizaciji industrije kleja v prvi Jugoslaviji. Milko Kos je avtor dveh krajših prispevkov o slovenski naselitvi na vzhodnem Tirolskem in zgornjem Koroškem ter v Haložah v 15. stoletju. Cena zvezka je **840 SIT**.

Zvezek iz 1974 vsebuje razprave Ignacija Vojeta o dubrovniških trgovcih na Balkanu v drugi polovici XV. stoletja, Antona Svetine o zgodovini Pliberka in okolice, Vasilija Melika o slovenski politiki v drugi polovici sedemdesetih let XIX. stoletja, Avgušтина Malleja o politiki na Koroškem v tem času. Vlado Valenčič piše o etnični strukturi Ljubljane po štetju iz 1880, Vera Kržišnik-Bukić o Mihajlu Rostoharju in »Napredni misli« in Tone Zorn o kulturni avtonomiji za Koroške Slovence in nemški manjšini med obema vojnoma. Cena zvezka je **720 SIT**.

Vse številke ZČ lahko dobite na sedežu Zveze zgodovinskih društev Slovenije v Ljubljani, Aškerčeva 2, tel. 061/150-001 int. 210. Seznam je objavljen v vsaki številki ZČ. Člani zgodovinskih in muzejskih društev imajo **25%**, študenti pa **50% popusta**. Ponatise lahko naročite po dodatno znižani prednaročniški ceni.

O ČEM SMO PISALI . . .

. . . pred štirimi desetletji?

»Oglejmo si zdaj, za razsvetlitev vprašanja bitke pri Ljubljani, pregledno vsebino pripovedovanja dogodkov do bitke pri Augsburgu 955 pri Anonymu, Kézi in Kroniki iz XIV. stoletja, pa zraven še naznačimo vesti, ki jih podaja o Madžarih Regino, glavni vir Gesta Ungarorum za dobo navalov.«

(Vasilij Melik, Vprašanje bitke pri Ljubljani v dobi madžarskih napadov, ZČ 6–7/1952–1953, str. 209)

. . . pred tremi desetletji?

»V desetih dneh med beograjskim pučem 27. marca in napadom na Jugoslavijo 6. aprila 1941 se Kočevarji niso odzivali vpoklicem pod orožje, temveč so izvedli pravno stanje svojih šturmov. Ti udarni oddelki nacistične stranke na Kočevskem so v Kočevju in ostalih kočevskih naseljih postavili lastne straže, njihove diverzantske skupine pa so začele s sabotažnimi akcijami. Po 6. aprilu 1941 so se že pomnožile.«

(Janko Jarc, Kočevsko v narodnoosvobodilni vojni, ZČ 17/1963, str. 53)

. . . pred dvema desetletjema?

»Gotovo sto godina historiografija je bila upućena na svojevrstnu izvornu gradnjo o hrvatsko-slovenskoj seljačkoj buni 1573. koja je dosta jednostrano osvjetljavala taj veliki zajednički pokret hrvatskih i slovenskih seljaka. Naime, historičari nisu raspolagali ni jednim izvornim tekstom samih pobunjenika, a o namjerama se saznavalo tek iz istražnih spisa – i to u njemačkom prijevodu!«

(Nada Klaić, Neki novi pogledi na uzroke hrvatsko-slovenske seljačke bune 1572–1573 god., ZČ 27/1973, št. 3–4, str. 219)

. . . pred desetletjem?

»Med 29. julijem in 20. decembrom 1878 so avstroogrške čete po sklepu berlinskega kongresa (od 13. junija do 13. julija 1878) zasedle Bosno in Hercegovino in tako končale skoraj 400-letno turško vladavino v teh dveh pokrajinah. Avstroogrška okupacija pomeni začetek nove etape v bosensko-hercegovski zgodovini, ki jo je konec leta 1918 končala ustanovitev nove jugoslovanske države.«

(Martin Grum, Društvo sarajevskih Slovencev (1897–1918), ZČ 37/1983, št. 1–2, str. 79)

* * *

To in še mnogo drugega zanimivega poiščite v starejših ZČ, ki jih dobite na upravi ZČ!